

บทที่ 2

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาใน จังหวัดจันทบุรี และได้นำเสนอ ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ

1.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

1.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

1.3 ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

2. การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active learning)

2.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

2.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2.3 บทบาทของครู กับ Active Learning

2.4 ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

3. บริบทสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 17

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยต่างประเทศ

4.2 งานวิจัยในประเทศ

การบริหารงานวิชาการ

ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นการบริหารกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของสถานศึกษา มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการ ไว้ ดังนี้

เสาวภา นิสม์โกมล (2558 : 70) ได้ให้ความหมายของการบริหารวิชาการไว้ว่า หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดการทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนา การเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2554 : 29) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการว่า การบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การกำหนด

นโยบาย การวางแผน การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการวัด ประเมินผลการเรียน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

พรพรรณ ธรรมธาดา (2555 : 15) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการว่า เป็นแนวทางการบริหารการศึกษาที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2554 : 25) ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการ หมายถึง งานที่ผู้บริหารต้องดำเนินการเกี่ยวกับการแสวงหา การเขียนปรัชญา จุดประสงค์ของ การจัดการศึกษาออกมาให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางให้ครูในโรงเรียนได้ปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย เข้าใจหลักสูตรอย่างดี รู้จักครูใช้วิธีประมวลการสอน โครงการสอน บันทึกการสอน จัดตารางสอน ใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนที่เหมาะสม สามารถวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

อาจารย์ สุวัฒน์พงษ์ (2558 : 39) ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาหรือโรงเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียน การสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ตลอดจนการพัฒนาทางวิชาชีพของครู เพื่อให้กระบวนการจัด การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

พระอนันต์ ตโมนุโท (2560 : 1) กล่าวว่า การบริหารวิชาการ หมายถึง การจัดการ ทางด้านวิชาการภายในและภายนอกโรงเรียน ได้แก่ การพัฒนาสาระหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรท้องถิ่น การวางแผนด้านวิชาการ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้ มีแหล่งการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนว การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษา การส่งเสริมชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ การประสานความร่วมมือ ในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีการศึกษา

ฟราย เคเทอริด และมาร์แชล (Fry, Ketteridge and Marshall. 2009 : 68) ได้ให้ ความหมายของการบริหารงานวิชาการว่า เป็นการกำหนดปรัชญาการศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางใน การดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ การจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การประเมินผล การเรียนการสอนตามหลักสูตร และการจัดทำโครงการต่างๆ

เซอร์จิ โอวานนี และคณะ (Sergiovanni and others. 2004:267) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นการกำหนดปรัชญาการศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานให้ บรรลุวัตถุประสงค์ การจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนการประเมินผลการเรียนการสอนตาม หลักสูตร และการจัดทำโครงการต่าง ๆ

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารงานกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการศึกษาของนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ได้แก่ งานนับตั้งแต่งานด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้งานด้านการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตร การวัดผล ประเมินผล สื่อการเรียนการสอน การประกันคุณภาพ การวิจัยงานวัดและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายในและงานอบรมทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมปรับปรุงการเรียนการสอนให้เกิดผลดีมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา และเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง มีนักการศึกษา ได้ให้ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : ออนไลน์) ได้ระบุถึงความสำคัญของงานวิชาการไว้ว่า งานวิชาการถือได้ว่าเป็นงานที่มีความสำคัญมากที่สุด เป็นหัวใจของการศึกษา ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายต้องมีความรู้และความเข้าใจ ให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดแนวทาง ปฏิบัติ การประเมินผล การปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

จิระวิทย์ มั่นคงวัฒนะ (2553 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการไว้ว่า งานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษา เพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา ก็คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งขึ้นอยู่กับงานวิชาการทั้งสิ้น งานวิชาการเป็นกิจกรรม การจัดการเกี่ยวกับงาน ด้านหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ แบบเรียน งานการเรียน การสอน งานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานวางแผนการศึกษา และงานประชุมอบรมทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของ การศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

พนัส ค้วงเอก (2555 : 13) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญเป็นอันดับแรกในบรรดางานทั้งหมด 4 งานของสถานศึกษา และเป็นภารกิจหลักของผู้บริหาร โรงเรียน โดยถือว่าเป็นหัวใจของโรงเรียนที่โรงเรียนจะต้อง ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษานั้นคือนักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรม เก่ง ดี มีสุข มีคุณภาพ และคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามที่ชาติต้องการ สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

พงศกร อุดมพิทยาภรณ์ และนันท์รัตน์ เจริญกุล (2561 : 317) กล่าวว่า ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ เป็นงานมีความสำคัญของสถานศึกษา ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียน ให้ตรงตาม มาตรฐาน การศึกษาขั้น พื้น ฐาน ทั้งผล สัม ฤทธิ์ ทาง วิชาการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

ศุทธัย คาราวงษ์ (2555 : 26) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญที่สูงสุดของการบริหารการศึกษา ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ให้ความสำคัญในการบริหารมากกว่าบริหารงานอื่น ๆ ส่วนงานอื่น ๆ เป็นงานสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมระบบของโรงเรียนได้ และเนื่องจากการบริหารงานวิชาการมีความสำคัญดังกล่าว ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกคน จำเป็นต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญในการบริหารงานวิชาการเป็นอันดับแรก โดยมุ่งหวังให้ประโยชน์เกิดขึ้นกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และเพื่อใช้เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จให้เห็นถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น ๆ

มิลเลอร์ (Miller. 1995 : 175) ได้กล่าวไว้ว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของสถานศึกษาที่สำคัญมากที่สุด ซึ่งมีการจัดโปรแกรม การเรียนการสอนรวมทั้งการวัดผล เพื่อติดตามการเรียนการสอนทั้งครูและนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการบริหารในการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะละเลยไม่ได้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากงานวิชาการ เนื่องจากว่างานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน และที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษา ซึ่งอาจเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น

ยุพา เวียงกมล อัด โดดดร (2554 : 16) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญและเป็นหัวใจของสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารต้องสนใจและเข้าใจเป็นอย่างดีและเห็นความสำคัญของวิชาการ เพื่อให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

อำนวย มีสมทรัพย์ (2555 : 30) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นการบริหารงานที่สำคัญและเป็นงานหลักในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเพราะเป็นการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนโดยตรงสามารถสะท้อนถึงคุณภาพของโรงเรียนและความสามารถในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารวิชาการเป็นอย่างยิ่ง

รूपันันท์ กันยา และพรทิพย์ สุริยาชัยวัฒน์ (2558 : 13) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการถือว่าเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษา คือ มีคุณภาพที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู

ผู้ปกครองและชุมชน โดยมุ่งเน้นการสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการเป็นสิ่งสำคัญที่สุดจะต้องอาศัยกระบวนการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาที่ดีทุกฝ่ายต้องร่วมกันบริหารจัดการทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้เรียน จึงจะสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพมีคุณภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาได้ดี

สรุต บุญโนนแต่ และคณะ (2558 : 2545) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน มีการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจหลักของการบริหารสถานศึกษาและเป็นงานที่สำคัญมากที่สุดในโรงเรียน ที่บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมโดยผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ตามมาตรฐานการศึกษา และส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องมีการกำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ดังนั้นนักการศึกษาหลายท่านได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ ดังนี้

คิมบร็อก และนันเนอรี (Kimbrough and Nunnery. 1998 : 58) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ ดังนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ ผู้บริหารต้องมีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรประเภทต่าง ๆ เพื่อดำเนินการจัดหลักสูตรประเภทต่าง ๆ ดำเนินการจัดหาหลักสูตรและเอกสารหลักสูตร ตลอดจนคู่มือการใช้หลักสูตรให้เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงานของครู

2. งานการเรียนการสอน (การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน) ได้แก่ การจัดทำแผนการสอนและบันทึกการสอน ตลอดจนปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จัดให้มีการอบรมสาธิต การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและประสบการณ์กับเพื่อนครูหรือผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ เกี่ยวกับวิธีการสอนแบบใหม่

3. งานประเมินผล ครอบคลุมถึงการจัดให้มีการวัดผลและประเมินผลให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ปรับปรุงการสร้างเครื่องมือวัดผลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีการตรวจสอบการทําสมุดประจำชั้นและสมุดประจำตัวนักเรียนของครูทุกคนให้ถูกต้องเรียบร้อยและเป็นปัจจุบันเสมอ

4. งานการจัดสื่อสนับสนุนโปรแกรมการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดหาสื่อการเรียนการสอน งานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานด้านการวางแผน กำหนดวิธีการดำเนินงานตลอดจนการส่งเสริมการสอน

กระทรวงศึกษาธิการ (2552 ก: 6) ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจของการบริหารงานวิชาการไว้ 12 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 56) ได้ระบุขอบข่ายการบริหารวิชาการ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การสร้างและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดทำสาระท้องถิ่น
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และงานทะเบียน เทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การพัฒนางานห้องสมุด
8. การนิเทศการศึกษา
9. งานแนะแนว
10. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
11. งานพัฒนากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 สาระ

12. งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ทริ มณีศรี (2552:13) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการไว้ 8 กลุ่มงานดังนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการนำไปใช้
2. งานด้านการเรียนการสอน
3. งานด้านวัสดุประกอบหลักสูตร
4. สื่อการเรียนการสอน
5. งานวัดและประเมินผล
6. งานห้องสมุด
7. งานนิเทศภายใน
8. งานประชุมทางวิชาการ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 3) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน
2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกงาน เป็นต้น
3. การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกและส่งเสริมการจัดหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษา ได้แก่ การจัดสื่อการเรียนการสอน การจัดห้องสมุด การนิเทศการสอน เป็นต้น
4. การวัดผลและประเมินผล เป็นกระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน

พงศกร อุดลพิทยาภรณ์ และนันท์รัตน์ เจริญกุล (2562) กล่าวว่า ขอบข่ายการบริหาร วิชาการ ประกอบด้วย

1. การพัฒนาหลักสูตร
2. การจัดการเรียนการสอนและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล
4. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
5. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ และการประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการ

ต้องตา กวดนอก (2556 :37) ได้กล่าวถึง ขอบข่ายการปฏิบัติงานวิชาการ ประกอบด้วย ขอบข่ายที่สำคัญที่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติ มีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน คือ

1. การปฏิบัติงานด้านหลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้
2. การปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอน
3. การปฏิบัติงานด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
4. การปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการสอน
5. การปฏิบัติงานด้านวัดผลประเมินผล
6. การปฏิบัติงานด้านห้องสมุด
7. การปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษา
8. การปฏิบัติงานด้านการวางแผน และการกำหนดวิธีการ
9. การปฏิบัติงานด้านประชุมอบรมทางวิชาการ

อำนาจ พรหมศักดิ์ (2553 : 32) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการไว้ 6 กลุ่มงาน ดังนี้

1. ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน
3. ด้านการนิเทศการศึกษา
4. ด้านการบริการวิชาการ
5. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

สาวิตรี สิทธิชัยกานต์ และลัดดาวัลย์ เพชร โรจน์ (2562 : 20) กล่าวว่า สามารถแบ่ง ขอบข่ายการบริหารวิชาการ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. การพัฒนาหลักสูตร
2. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี เพื่อการศึกษา
3. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
4. การวัดผล ประเมินผล

สุภารัตน์ สมศักดิ์ (2559 : 3) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาต้อง บริหารงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2561 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) ได้กำหนดกิจกรรมหลักของการบริหาร วิชาการตามขอบข่ายงานวิชาการไว้ 6 ด้าน คือ

1. ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
2. ด้านการวิจัยในชั้นเรียน

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน
4. ด้านการนิเทศภายใน
5. ด้านการวัดประเมินผลการศึกษา
6. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

เฟเบอร์ และเชียร์อน (Faber and Shearon. 1970 : 212) แบ่งงานบริหารวิชาการออกเป็น 6 ด้าน คือ

1. การจัดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. การจัดเนื้อหาของหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การจัดอุปกรณ์การสอน
5. การนิเทศการสอน
6. การส่งเสริมครูประจำการ

เซอร์จิโอวานนี และคณะ (Sergiovanini & Co-worker 2009. 2560) ระบุว่าการบริหารวิชาการประกอบด้วย

1. การกำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมาย
2. การจัดโครงสร้างโปรแกรมการเรียนการสอน
3. การประเมินผลการเรียนการสอน
4. การสร้างบรรยากาศในการศึกษา
5. การจัดหาสิ่งสนับสนุนและวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่า งานวิชาการเป็นหัวใจหลักสำคัญของสถานศึกษา กล่าวคือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาที่ก่อให้เกิดประโยชน์และส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนทุกด้าน

จากทัศนะของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นตัวแปรการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ดังตาราง 1

ตาราง 1 การวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา จากทัศนะของนักวิชาการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ

นักวิชาการ ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	รวม
1.การพัฒนาหลักสูตรและการนำไปใช้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	12
2.การจัดการเรียนการสอน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		10
3.การวัดและประเมินผล	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		10
4.การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	9
5. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา		✓	✓								✓		3
6.การพัฒนาแหล่งเรียนรู้		✓	✓										2
7.การนิเทศการศึกษา		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	9
8.การแนะแนวการศึกษา		✓	✓										2
9.การบริการวิชาการ		✓					✓						2
10. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา		✓											1

ตาราง 1 (ต่อ)

นักวิชาการ ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	รวม
11. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติองค์กร หน่วยงานและ		✓							✓			✓	3

สถาบันอื่นที่จัด การศึกษาให้สอดคล้อง กับการเตรียมความ พร้อมสู่ประชาคม อาเซียน													
12. การประกันคุณภาพ การศึกษา		✓	✓				✓				✓		4
13. งานห้องสมุด			✓	✓	✓	✓			✓				5
14. งานพัฒนา กลุ่ม สาระการเรียนรู้ 8 สาระ			✓			✓							2
15. งานกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน			✓										1
16. การ ประชุม ทาง วิชาการ				✓		✓			✓				3
17. การกำหนดปรัชญา และจุดมุ่งหมาย								✓	✓				2
18. การสร้างบรรยากาศ ในการศึกษา								✓					1

หมายเหตุ

[1] คิมบร็อก และนันเนอรี (Kimbroug and Nunnery. 1998 : 58) , [2] กระทรวงศึกษาธิการ (2552 ก : 6) , [3] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 63) , [4] ชารี มณีศรี (2552 : 13) , [5] ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 3) , [6] พงศกร อุดลพิทยาภรณ์ และนันทรัตน์ เจริญกุล (2562 : 371) , [7] ต้องตา กวดนอก (2556 : 37) , [8] อำนวยพร มณีศักดิ์ (2553 : 32) , [9] สาวิตรี สิทธิชัยกานต์ และลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ (2562 : 20) , [10] สุภารัตน์ สมศักดิ์ (2559 : 3) , [11] Faber & Shearon) , [12] Sergiovanni & Co-worker. (2009 : 36)

จากตาราง 1 ผลการวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ พบว่าการมีส่วนร่วมมี 18 ตัวแปร เมื่อพิจารณาความถี่ของตัวแปร สรุปได้ว่ามีตัวแปร 5 ด้านที่มีความถี่สูงจำนวน 9-12 ความถี่คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรและการนำไปใช้ 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การวัดผลและประเมินผล 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา 5) การนิเทศการศึกษา ดังนั้นการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงได้สรุปตัวแปรออกมาทั้ง 5 ด้านคือ 1) การพัฒนาหลักสูตรและการนำไปใช้ 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การวัดผลและประเมินผล 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา 5) การนิเทศการศึกษา มาเป็นตัวแปรในการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้เหมาะสมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี โดยมีรายละเอียดเนื้อหา ดังนี้

การพัฒนาหลักสูตรและการนำไปใช้

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2554 : 56) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่าเป็นกระบวนการหาทางเลือกในการจัดการเรียนการสอน เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น และเหมาะสมกับผู้เรียนและสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 35) ได้กำหนดการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษาไว้ว่า สถานศึกษา มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนและดำเนินการใช้หลักสูตรการเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนา การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร จัดทำระเบียบการวัดผลและประเมินผล ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และรายละเอียดที่เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดอื่น ๆ ในระดับท้องถิ่นได้จัดทำเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียน โดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

พิจิตรา ชงพานิช (ออนไลน์ : 2562) การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับแต่ง เสริมเติมต่อ หรือการดำเนินงานอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและสนองต่อความต้องการของผู้เรียน

1. การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือสมบูรณ์ขึ้น เป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่งเพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียนจุดมุ่งหมายของการสอน วัสดุอุปกรณ์วิธีสอน รวมทั้งการประเมินผล (Good)

2. การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานเลยโดยจัดให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคล และสภาพสังคม (Saylor and Alexander)

ธีระพร आयวัฒน์ (2552 : 113) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ หัวใจสำคัญของการศึกษา สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ผู้บริหารคำนึงถึง คือ หลักสูตร เพราะ หลักสูตรเป็นแม่แบบที่จะเป็น

ตัวชี้นำสู่ความสำเร็จของการจัดการศึกษา หรือเป็นตัวกำหนดทิศทางของการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ หลักสูตรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา

ทาบา ฮิลดา (Taba Hilda, 1962 : 10) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งจุดมุ่งหมายและวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิดและความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบหลักสูตร

กู๊ด คาร์เตอร์ วี (Good Carter V. 1973 : 157-158) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการสอน วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอนรวมทั้งการประเมินผล ส่วนคำว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิมเป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นใหม่

เซย์เลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander. 1974: 8-9) ชี้ให้เห็นว่าการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรนั้นมียานที่ต้องทำสำคัญๆ อยู่ 3 ประการ คือ

1. การพิจารณาและการกำหนดเป้าหมายเบื้องต้นที่สำคัญของหลักสูตรที่จัดทำนั้นว่ามีเป้าหมายเพื่ออะไร ทั้งโดยส่วนรวมและส่วนย่อยของหลักสูตรนั้นๆ อย่างเด่นชัด
2. การเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและวัสดุประกอบการเรียนการสอน การเลือกสรรเนื้อหาเพื่อสาระเพื่อการอ่าน การเขียน การทำแบบฝึกหัด และหัวข้อสำหรับการอภิปรายตลอดจนกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน เป็นต้น
3. การกำหนดระบบการจัดวัสดุอุปกรณ์และการจัดการเรียนการสอน ตลอดทั้งการทดลองที่เป็นประโยชน์ เหมาะสมกับการเรียนการสอนแต่ละวิชาและแต่ละชั้นเรียน

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่เดิมให้ดียิ่งขึ้น โดยการวางแผนหรือวางจุดมุ่งหมายให้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและผู้เรียน โดยใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาเป็นตัวช่วยในการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นหัวใจของงานวิชาการ และเป็นกระบวนการสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร เพราะเป็นขั้นตอนในการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางการเรียนการสอนไปในทิศทางที่ดีขึ้น

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2553 ก : 15-16) ได้กำหนดการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ว่าจะต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของหลักสูตรซึ่งครูผู้สอนจะต้องรู้และเข้าใจแนวคิดการจัดการเรียนรู้และผลที่เกิดกับผู้เรียนแล้วนำมาจัดการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาของผู้เรียนตามหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ได้แก่

1. กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ
2. กระบวนการสร้างความรู้
3. กระบวนการคิด
4. กระบวนการทางสังคม
5. กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา
6. กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง
7. กระบวนการปฏิบัติ
8. กระบวนการจัดการ
9. กระบวนการวิจัย
10. กระบวนการเรียนรู้ของตัวเอง
11. กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

ขวัญชัย ขั้วนา และธารทิพย์ ขั้วนา (2562 : 15) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน คือ กระบวนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ รู้จักค้นคว้า และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้เรียนจากประสบการณ์จริงและได้ปฏิบัติจริงมากขึ้น

พรพรรณ ธรรมธาดา (2555 : 22) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ไปเสริมสร้างคุณภาพนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

1. การเสาะหา/คัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ
2. การจัดการเรียนการสอนและพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การพัฒนาทางวิชาชีพ
4. การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
5. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
6. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
7. การแนะแนว

การนิเทศการศึกษา

กิตติพันธ์ มิตรเจริญ และจุไรรัตน์ สุธรง (2558 : 87) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูที่ส่งผลถึงการปรับปรุงและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอน

กิตติศักดิ์ อังคะนาวิน และอภิสรณ์ ภาชนะวรรณ (2561 : 193) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการที่สำคัญในการแนะนำช่วยเหลือครู ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนิเทศนั้นอยู่บนหลักการของประชาธิปไตย ได้แก่ การเคารพซึ่งกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 9 -11) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การศึกษาระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนตามที่ได้รับมอบหมาย ประเมินผลระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของสถานศึกษา รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การจัดกระบวนการนิเทศภายในกับสถานศึกษาอื่นหรือเครือข่ายการนิเทศภายในเขตพื้นที่การศึกษา

ศุภวรรณ สัจจิติน (2560 : 207) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาในปัจจุบันจะให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศการนิเทศที่เป็นมิตร โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่อยู่ในบริบทการเรียนรู้เดียวกัน โดยมุ่งเน้นการนิเทศที่เกิดจากความสมัครใจของครูผู้สอนในการที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเองให้ดีขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดขึ้น ซึ่งทิศทางการนิเทศการสอนในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกันปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนของตนเอง โดยผู้นิเทศจากภายนอกจะเป็นเพียงผู้ประสานงานมีกระบวนการนิเทศที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนที่ชัดเจน รวมทั้งส่งเสริมการนิเทศภายในสถานศึกษา

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ การนิเทศการศึกษา หมายถึง การสร้างสรรค์ที่ไม่หยุดนิ่งในการให้คำแนะนำช่วยเหลือบุคลากรทางการศึกษาและการชี้ช่องทางในลักษณะที่เป็นกันเองแก่ครูผู้สอนให้มีการปรับปรุงพัฒนาตัวครูและนักเรียน ตลอดจนกระบวนการและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สภาพการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ตลอดจนร่วมมือกันในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

การวัดผลและประเมินผล

การวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการศึกษาเป็นกระบวนการหรือกิจกรรมทางวิชาการที่จะทำให้ทราบผลการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนว่าตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด มีปัญหา อุปสรรค มีข้อบกพร่องและมีข้อจำกัดในเรื่องใด ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งนักวิชาการและหน่วยงานทางการศึกษาต่างอธิบายถึงแนวทางการวัดและประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียนแตกต่างกันดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2552 ข: 5) ได้กำหนดการวัดผลและประเมินผลไว้ว่าสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนและตัดสินผลการเรียน การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ต้องสอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐาน การเรียนรู้ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรสถานศึกษาและจัดให้มีการประเมิน การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตลอดจนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การวัดผลและประเมินผล การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องดำเนินการ ด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลายเพื่อให้สามารถวัดและประเมินผลผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ความคิด กระบวนการพฤติกรรมและเจตคติ เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัด ธรรมชาติวิชา และระดับชั้นของผู้เรียน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเที่ยงตรง ยุติธรรมและเชื่อถือได้ การประเมินผู้เรียนพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การร่วมกิจกรรม และการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตรวจสอบผลการประเมินผลการเรียนรู้ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษาและระหว่างรูปแบบการศึกษาต่าง ๆ ให้สถานศึกษาจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาเพื่อเป็นหลักฐาน การประเมินผล การเรียนรู้รายงานผลการเรียนแสดงวุฒิการศึกษาและรับรองผลการเรียนของผู้เรียน

พงศกร อุดมพิทยกรณ์ (2557 : 29) กล่าวว่าไว้ว่า การวัดผล ประเมินผล หมายถึง การกำหนดระเบียบการวัด และประเมินผลของสถานศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษา รวมถึงการจัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผล ประเมินผล เพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบ และใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน

จารุกิตต์ สิทธิยานนท์ กล่าวว่าไว้ว่า การวัดผล ประเมินผล หมายถึง การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตร การพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผล และการวัดและประเมินผลตามนโยบายที่กำหนดและเครื่องมือที่พัฒนาขึ้น

สันติ บุญภิรมย์ (2552 : 173) ได้กล่าวถึงการวัดผลและประเมินผล ไว้ว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการที่เกิดจากการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวัดมาทำการพิจารณาตัดสินเป็นระบบอย่าง

ครอบคลุมเพื่อหาข้อสรุปด้วยคุณธรรม สำหรับการวัดเป็นการค้นหาคุณลักษณะของบุคคลหรือสิ่งของต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมือวัดอย่างใดอย่างหนึ่งตามความเหมาะสมเพื่อให้ได้มาซึ่งผลตามหน่วยวัดของเครื่องมือ นั้น ๆ ที่เรียกว่าข้อมูล

ครูเชิงร่าย (ออนไลน์ : 2563) การวัดผล ประเมินผล และงานทะเบียน เทียบโอนผลการเรียน มีแนวปฏิบัติดังนี้

1. การกำหนดระเบียบวัดและประเมินผล
 - 1.1 ร่วมเป็นคณะกรรมการจัดทำระเบียบวัดและประเมินผล โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย
 - 1.2 พิจารณายกร่างระเบียบประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544
 - 1.3 ประชาพิจารณ์โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
 - 1.4 เสนอคณะกรรมการสถานศึกษาให้ความเห็นชอบ
 - 1.5 ประกาศใช้ระเบียบ
 - 1.6 ปรับปรุง พัฒนา แก้ไขให้เหมาะสมสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
2. การจัดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้
 - 2.1 การประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ
 - 2.1.1 ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินและตัดสินผลการเรียนเป็นรายวิชา โดยประเมินตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (มาตรฐานชั้นปี)
 - 2.1.2 ดำเนินการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อตรวจสอบ ปรับปรุงพื้นฐานของผู้เรียน
 - 2.1.3 ประเมินผลระหว่างเรียน หลังการเรียน และปลายปี เพื่อนำผลไปตัดสินการผ่านผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและตัดสินผลการเรียนรายวิชา
 - 2.1.4 เลือกรูปแบบการประเมิน เครื่องมือการประเมินอย่างหลากหลาย เน้นการประเมินสภาพจริง ครอบคลุมสาระและเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน
 - 2.1.5 ช่อมเสริม ปรับปรุงแก้ไขผลการเรียนของผู้เรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน และส่งเสริมผู้เรียนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินให้พัฒนาการประเมินให้พัฒนาสูงสุดเต็มความสามารถ
 - 2.1.6 การตัดสินการผ่านรายวิชาตามเกณฑ์การผ่านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (มาตรฐานชั้นปี) ที่กำหนด และประเมินให้ระดับผลการเรียนจากคะแนนการประเมินการผ่านผลการเรียนที่คาดหวังทุกข้อร่วมกัน
 - 2.1.7 จัดการเรียนซ่อมเสริม และเรียนซ้ำรายวิชาที่ไม่ผ่านการตัดสินผลการเรียน และให้ประชุมพิจารณาให้ผู้เรียนที่มีผลการเรียนทุกรายวิชามีระดับการเรียนเฉลี่ยไม่ถึง "1" ให้เรียนซ้ำชั้น
 - 2.1.8 ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติผลการประเมินและตัดสินผลการเรียน
 - 2.2 การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.2.1 ครูผู้ควบคุมกิจกรรมเป็นผู้ประเมินและตัดสินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นรายกิจกรรม

2.2.2 ประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนใน 2 ด้าน คือ การผ่านจุดประสงค์ของกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยพิจารณาจากจำนวนเวลาเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม

2.2.3 ตัดสินผลการปฏิบัติกิจกรรมเป็น 2 ระดับ คือ ผ่านและไม่ผ่าน โดยผู้ได้รับการตัดสินให้ผ่านจะต้องผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ด้าน

2.2.4 ประเมินและตัดสินกิจกรรมการผ่านช่วงชั้นตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด (ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติผลการประเมินและตัดสินการปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน)

2.3 การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.3.1 ร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

2.3.2 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา

2.3.3 กำหนดแนวการดำเนินการเป็นรายคุณธรรม โดยประเมินทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน

2.3.4 ดำเนินการประเมินและสรุปผลเป็นรายปี

2.3.5 การประเมินให้ผู้เรียนทราบและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

2.3.6 ประเมินผ่านช่วงชั้นตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2.4 การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน

2.4.1 ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการกำหนดมาตรฐานเกณฑ์แนวทางการประเมินและการส่งเสริมผู้เรียนที่ไม่ผ่านการประเมินผลช่วงชั้น

2.4.2 ประกาศแนวทางและวิธีการประเมิน

2.4.3 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมิน

2.4.4 ดำเนินการประเมินปลายปีและประเมินผ่านช่วงชั้น

2.4.5 ผู้บริหารอนุมัติผลการประเมิน

2.5 การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ

2.5.1 เตรียมตัวผู้เรียนให้มีความพร้อมที่จะรับการประเมิน

2.5.2 เตรียมตัวบุคลากร สถานที่ และอำนวยความสะดวกในการรับการประเมิน

2.5.3 สร้างความตระหนัก ความเข้าใจ และความสำคัญแก่ครูและผู้เรียน

2.5.4 นำผลการประเมินมาพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 66) ได้กล่าวไว้ว่า การวัดเป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมายและเปรียบเทียบลักษณะที่มีความ

แตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งทีวัดนั้น ๆ สำหรับการประเมินเป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าความจริงและการกระทำบางทีขึ้นอยู่กับที่วัดเพียงอย่างเดียว

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การวัดผลประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการ เรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริงด้วยวิธีการประเมินผู้เรียนที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การร่วมกิจกรรม การปฏิบัติงาน แฟ้มสะสมผลงาน การทดสอบ การสัมภาษณ์ การซ่อมเสริม เป็นต้น การวัดผลและประเมินผลต้องครอบคลุมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะการปฏิบัติงานและด้านเจตคติ โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียนที่สะท้อนถึง สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน อีกทั้งยังเป็นข้อมูลสำหรับผู้เรียน ผู้สอน ผู้บริหาร รวมไปถึงผู้ปกครอง เพื่อให้การพัฒนาของผู้เรียนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 27) ได้กำหนดการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทาง การศึกษาไว้ว่า สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้ ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรได้ อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่าย การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มี ความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการและลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน สอดคล้องกับ นักศึกษา

พนัส ค้างเอก (2555 : 30) ได้กล่าวถึงการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาไว้ว่า สื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ควรมีหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553 ก : 38) ได้กำหนดการพัฒนาและ การใช้สื่อ เทคโนโลยีทางการศึกษาไว้ว่า สื่อมีบทบาทสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสื่อจะทำหน้าที่ ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและเพิ่มพูนทักษะประสบการณ์ให้ผู้เรียน ปัจจุบันสื่อ การเรียนรู้มีอิทธิพลสูงต่อการกระตุ้นให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองเกิดการพัฒนา ด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. ความรู้ สื่อการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้เชิงเนื้อหา ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อเชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่ได้เข้ากับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ และสามารถนำไปใช้ ในชีวิตประจำวันได้อย่างดี

2. ทักษะ สื่อการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมทักษะด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน

3. คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมให้กับผู้เรียนรักการเรียนรู้ เห็นคุณค่าในตนเอง มีจิตสำนึกและค่านิยมที่ดีงาม

สมบัวคำ ชุมจันทร์ (2555 : 30) ได้กล่าวถึงการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาไว้ว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเป็นการนำข้อมูลจากการใช้สื่อมาวิเคราะห์ให้เกิดความชัดเจนว่า มีอุปสรรคการใช้สื่ออย่างไร มีความเหมาะสมกับกิจกรรมและผู้เรียนระดับใด การประเมินจะช่วยในการตัดสินใจเลือกใช้ สื่อการเรียนรู้ สำหรับการจัดการเรียนรู้ครั้งต่อ ๆ ไปหรือปรับปรุงเพื่อพัฒนาเพิ่มเติมให้เหมาะสม สื่อการเรียนรู้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนของครูดำเนินไปด้วยดีและช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีตามกระบวนการต่าง ๆ ที่หลักสูตรต้องการในปัจจุบัน และสอดคล้องกับสุดหทัย ดาราพงษ์ (2555 : 32) ได้กล่าวถึงการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาไว้ว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเป็นการส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนบรรลุผล โดยการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีที่มีความหลากหลาย และเพียงพอให้ครูผู้สอนได้เลือกพัฒนาและใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างได้ผล ลักษณะของการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีขั้นตอนใน การดำเนินการดังนี้

1. ศึกษา วิเคราะห์ ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนและการบริหารงานวิชาการ

2. ส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อ พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน

3. จัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนางานด้านวิชาการ

4. ประสานร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนและพัฒนางานวิชาการกับบุคลากรภายในสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว สถานศึกษา หน่วยงานและสถานบันอื่น

5. ประเมินผลการใช้สื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

คิมบร็อก และนัเนอรี่ (Kimbrough & Nunnery. 1998 : 58) ได้กล่าวว่า งานการจัดสื่อสนับสนุนโปรแกรมการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดหาสื่อการเรียนการสอน งานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานด้านการวางแผน กำหนดวิธีการดำเนินงานตลอดจนการส่งเสริมการสอนจากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้เกิดกระบวนการสอนครูอาจารย์บรรลุผลได้อย่างง่าย โดยการผลิตและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีให้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน เพียงพอให้ครูอาจารย์สามารถนำไปใช้และเลือกใช้ได้ตาม

ความถนัด และเหมาะสมเกิดการเรียนรู้ที่ง่ายขึ้น ดังนั้นสื่อควรเน้นตั้งแต่เริ่มจัดทำ จัดหาจากท้องถิ่น จนถึงการพัฒนาต่อยอดให้มีความทันสมัยเป็นปัจจุบัน

จากทัศนะของนักวิชาการ ได้สรุปไว้ว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้กระบวนการสอนบรรลุผลได้อย่างง่ายดาย โดยการผลิตและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ให้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน เพียงพอให้ครูอาจารย์สามารถนำไปใช้และเลือกใช้ได้ตามความถนัดและเหมาะสมเกิดการเรียนรู้ที่ง่ายขึ้น ดังนั้นสื่อควรเน้นตั้งแต่เริ่มจัดทำ จัดหา จากท้องถิ่นจนถึงการพัฒนาต่อยอดให้มีความทันสมัยเป็นปัจจุบัน

การนิเทศการศึกษา

การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษาซึ่งดำเนินการโดยผู้บริหารสถานศึกษาและครู ตลอดจนบุคลากรภายในสถานศึกษาที่ให้ความร่วมมือกับปรับปรุงงานด้านต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพของสถานศึกษาและผู้เรียนให้เป็นที่พอใจตามที่กำหนดไว้

สันติ บุญภิรมย์ (2552 : 204) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมหนึ่งในหลายๆ กิจกรรมของการบริหารการศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงเงื่อนไข การเรียนรู้ และความเจริญงอกงามของผู้เรียน โดยมุ่งให้ผู้สอนได้ปรับปรุงวิธีการสอน และจัดกิจกรรมอื่นควบคู่ไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับพนัส คำวงศ์ (2555 : 44) ได้กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมทุกอย่างที่ดำเนินการไปเพื่อพัฒนา การเรียนการสอนเป็นการพยายามที่จะช่วยเหลือครูแก้ปัญหาให้คำแนะนำในกิจกรรมการเรียน การสอน การจัดครูเข้าสอน การจัดสื่อการสอน สิ่งอำนวยความสะดวก การเตรียมและพัฒนาครู การประเมินผล การสอน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงสุดกับผู้เรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 223) ได้กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการจัดการบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นที่พอใจตามจุดหมายของการศึกษาการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นการนิเทศที่มีการริเริ่มและจัดดำเนินการโดยบุคลากรภายในสถานศึกษาและในหลายโอกาสก็เชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรมาร่วม โครงการซึ่งมีความสอดคล้องกับอิทธิพล พันธุ์เพ็ง (2555 : 21) ได้กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาไว้ว่าการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ

การบริหารการศึกษาในการให้คำแนะนำช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการร่วมมือกันในการพัฒนา ด้านการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ การนิเทศการศึกษามีหลักการดังนี้

1. การนิเทศควรมีการบริหารงานเป็นระบบ และมีการวางแผนการดำเนินงานเป็นโครงการ

2. การนิเทศต้องถือหลักการมีส่วนร่วมในการทำงาน คือ ความเป็นประชาธิปไตย เคารพ ในความคิดเห็นของผู้อื่น เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือร่วมใจกัน ในการดำเนินงาน และใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานนั้นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

3. การนิเทศเป็นงานสร้างสรรค์เป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล ให้แต่ละบุคคลได้แสดงออกและพัฒนาความสามารถเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่

4. การนิเทศเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน โดยให้ครูอาจารย์ ได้เรียนรู้ว่าปัญหาของตนเป็นอย่างไร จะหาวิธีแก้ปัญหานั้นได้อย่างไร

5. การนิเทศเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้น สร้างความเข้าใจ ระหว่างกัน สร้างมนุษยสัมพันธ์มีวิธีการทำงานที่ดี และความสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้

6. การนิเทศเป็นการสร้างความผูกพันและความมั่นคงต่ออาชีพ รวมทั้งความเชื่อ ในความสามารถของตนเอง เกิดความพึงพอใจในการทำงาน

7. การนิเทศเป็นการพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพครูให้มีความรู้สีกภาคภูมิใจในอาชีพ เป็นอาชีพที่ต้องใช้วิชาความรู้ความสามารถ และสามารถที่จะพัฒนาได้

รุ่งชัชดาพร เรหะชาติ (2554 : 143) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับการบริหารเป็นรูปแบบของการบริหารการศึกษาที่ต้องการการมีส่วนร่วมของบุคคลเป็นลักษณะของการบริหารตามรูปแบบประชาธิปไตย การนิเทศใช้ลักษณะต่าง ๆ ของประชาธิปไตยมาดำเนินการ ได้แก่ การเคารพซึ่งกันและกัน การประชุมปรึกษาหารือกัน การให้ความร่วมมือและประสานกัน การร่วมมือกันแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน

กิตติพันธ์ มิตรเจริญ และจุไรรัตน์ สุธรง (2558 : 87) ได้ให้กล่าวไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูที่ส่งผลถึงการปรับปรุงและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้มีประสิทธิผลมากขึ้น รวมทั้งให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอน

กิตติศักดิ์ อังคะนาวิน และอภิสิทธิ์ ภาชนะวรรณ (2561 : 193) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการแนะนำช่วยเหลือครู ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้

อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนิเทศนั้นอยู่บนหลักการของประชาธิปไตย ได้แก่ การเคารพซึ่งกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 9 -11) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา ดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนตามที่ได้รับมอบหมาย ประเมินผลระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของสถานศึกษา รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การจัดกระบวนการนิเทศภายในกับสถานศึกษาอื่นหรือเครือข่ายการนิเทศภายในเขตพื้นที่การศึกษา

ศุภวรรณ สัจจิต (2560 : 207) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาในปัจจุบันจะให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศการนิเทศที่เป็นมิตร โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่อยู่ในบริบทการเรียนรู้เดียวกัน โดยมุ่งเน้นการนิเทศที่เกิดจากความสมัครใจของครูผู้สอนในการที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเองให้ดีขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดขึ้น ซึ่งทิศทางการนิเทศการสอนในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกันปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนของตนเอง โดยผู้นิเทศจากภายนอกจะเป็นเพียงผู้ประสานงานมีกระบวนการนิเทศที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนที่ชัดเจน รวมทั้งส่งเสริมการนิเทศภายในสถานศึกษา

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการสร้างสรรค์ที่ไม่หยุดนิ่งในการให้คำแนะนำช่วยเหลือบุคลากรทางการศึกษาและการชี้ช่องทางในลักษณะที่เป็นกันเองแก่ครูผู้สอนให้มีการปรับปรุงพัฒนาตัวครูและนักเรียน ตลอดจนกระบวนการและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไปตามที่กำหนด อีกทั้งสภาพการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ตลอดจนร่วมมือกันในการพัฒนาด้านการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดการบริหารงานวิชาการที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการบริหารงานวิชาการ เป็นการบริหารงานกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการศึกษาของนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ได้แก่ งานนับตั้งแต่งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้งานด้านการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตร การวัดผลประเมินผล สื่อการเรียนการสอน การประกันคุณภาพ การวิจัยงานวัดและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายในและงานอบรมทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมปรับปรุงการเรียนการสอนให้เกิดผลดีมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จากการสังเคราะห์การบริหารงานวิชาการพบตัวแปรย่อย 5 ตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการบริหารงานวิชาการดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่เดิมให้ดียิ่งขึ้น โดยการวางแผนหรือวางจุดมุ่งหมายให้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและผู้เรียนโดยใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาเป็นตัวช่วยในการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

2. การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดทำแผนการเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์หลักสูตร วิเคราะห์ผู้เรียน โดยเน้นการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นการลงมือปฏิบัติจริง รู้จักค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง โดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ เพื่อที่สามารถนำความรู้ไปบูรณาการไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ตั้งไว้ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้ครูเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนอีกด้วย

3. การวัดผลประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริงด้วยวิธีการประเมินผู้เรียนที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การร่วมกิจกรรม การปฏิบัติงาน แฟ้มสะสมผลงาน การทดสอบ การสัมภาษณ์ การซ่อมเสริม เป็นต้น การวัดผลและประเมินผลต้องครอบคลุมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะการปฏิบัติงานและด้านเจตคติ โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียนที่สะท้อนถึงสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน อีกทั้งยังเป็นข้อมูลสำหรับผู้เรียน ผู้สอน ผู้บริหาร รวมไปถึงผู้ปกครองเพื่อให้การพัฒนาของผู้เรียนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

4. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้กระบวนการสอนครูอาจารย์บรรลุผลได้อย่างง่าย โดยการผลิตและพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี ให้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน เพียงพอให้ครูอาจารย์สามารถนำไปใช้และเลือกใช้ได้ตามความถนัดและเหมาะสมเกิดการเรียนรู้ที่ง่ายขึ้น ดังนั้นสื่อควรเน้นตั้งแต่เริ่มจัดทำ จัดหา จากท้องถิ่นจนถึงการพัฒนาต่อยอดให้มีความทันสมัยเป็นปัจจุบัน

5. การนิเทศการศึกษา หมายถึง การสร้างสรรค์ที่ไม่หยุดนิ่งในการให้คำแนะนำช่วยเหลือบุคลากรทางการศึกษาและการชี้ช่องทางในลักษณะที่เป็นกันเองแก่ครูผู้สอนให้มีการปรับปรุงพัฒนาตัวครูและนักเรียน ตลอดจนกระบวนการและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการพัฒนา นักเรียน สภาพการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ตลอดจนร่วมมือกันในการพัฒนาด้านการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning)

ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning)

ปรียานุช พรหมภาสิต (2559 : 10) ได้ให้ความหมายไว้ว่า Active Learning คือ กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิควิธีที่หลากหลาย โดยให้

ความสำคัญกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการ เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนและผู้เรียนด้วยตนเอง เน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง และใช้การสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ขึ้นได้ด้วยตนเอง และสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้ บทบาทของผู้เรียนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก และเป็นผู้วางแผนในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนเท่านั้น

เชดสคัลด์ ภักดีวิโรจน์ (2556 : 15) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและดำเนินกิจกรรมต่างๆ มากกว่าการเป็นผู้รับความเพียงฝ่ายเดียว เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน และเพื่อนในชั้นเรียน และสร้างองค์ความรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติระหว่างการเรียนการสอนผ่านการเขียน การพูด การฟัง การอ่าน และการอภิปรายสะท้อนความคิด

จิรภา อรรถพร (2555 : 32) ได้สรุปว่า การเรียนรู้เชิงรุก คือ กระบวนการเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการพูด ฟัง อ่าน คิด เขียนและแสดงความคิดเห็นขณะลงมือปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วยวิธีสอนและเทคนิคการสอนที่หลากหลาย ซึ่งส่งผลให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างมีความหมาย

ไพศาล บรรจสุวรรณ์ (2561 : 170) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้แบบเชิงรุก หมายถึง การเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลายที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking) ด้วยการคิดวิเคราะห์ ประเมินค่า และสร้างสรรค์ ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะฟัง อ่าน เขียน ตั้งคำถามจากข้อสงสัย มีการอภิปรายรวมกันและลงมือปฏิบัติจริง โดยคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญในฐานะที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

สถาพร พงษ์พิบูล (2558 : 38) ได้ให้ความหมายไว้ว่า Active Learning เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวก ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง กล่าวคือ ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มนตรี ศิริจันทร์ชื่น (2554:29) ได้กล่าวถึงความหมายของ Active Learning ว่าเป็นกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องได้มีโอกาสลงมือกระทำมากกว่าการฟังหรืออ่านเพียงอย่างเดียวโดยเป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ตอบโต้วิเคราะห์ปัญหาอีกทั้งให้

ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูงในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า ซึ่งผู้เรียนจะเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้

เมเยอร์ และ โจนส์ (Meyer and Jones. 1993 : 192) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก คือ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พูด ฟัง อ่าน เขียน และแสดงความคิดเห็นขณะลงมือทำกิจกรรมในกระบวนการแก้ปัญหา การอภิปรายกลุ่มย่อยแบบไม่เป็นทางการ สถานการณ์จำลอง กรณีศึกษา การแสดงบทบาทสมมติและกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งนักเรียนต้องประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้ในการทำกิจกรรมดังกล่าวด้วย

เฟลเดอร์ และ เบรนท์ (Felder & Brent. 2009 : 2) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้เชิงรุกว่า เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนทุกคนในห้องเรียนได้ทำมากกว่าฟังและจดบันทึก

แมคคินนี (McKinney. 2010 : ออนไลน์) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้เชิงรุกไว้ว่า หมายถึง เทคนิคที่ผู้เรียนทำมากกว่าเพียงแค่การฟังบรรยาย โดยผู้เรียนจะได้ค้นพบในสิ่งที่ทำรวมถึงการประมวลผลและการประยุกต์ใช้ข้อมูล

จากความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยเทคนิคที่หลากหลาย โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูงที่ผ่านทักษะ การฟัง อ่าน คิด และเขียนและแสดงความคิดเห็นระหว่างลงมือปฏิบัติโดยครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำต่างๆ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนที่สนุกและท้าทาย และนักเรียนสามารถสร้างความองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงความรู้เดิมที่ถูกต้อง ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

1. Active Learning ส่งเสริมการมีอิสระทางด้านความคิด และการกระทำ ของผู้เรียน การมีวิจารณ์ญาณ และการคิดสร้างสรรค์ ผู้เรียนจะมีโอกาส มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง และมีการใช้วิจารณ์ญาณ ในการคิด และตัดสินใจในการปฏิบัติกิจกรรมนั้น มุ่งสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้กำกับทิศทางการเรียนรู้ ค้นหาสไตล์ การเรียนรู้ของตนเอง ผู้การเป็นผู้รู้จัก รู้ตัดสินใจด้วยตนเอง (Metacognition) เพราะฉะนั้น Active Learning จึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking) ในการมีวิจารณ์ญาณ การวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การประเมิน ตัดสินใจ และการสร้างสรรค์

2. Active Learning สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความร่วมมือใน การปฏิบัติงานกลุ่มจะนำไปสู่ความสำเร็จในภาพรวม

3. Active Learning ทำให้ผู้เรียนทุ่มเทในการเรียน จูงใจในการเรียน และทำให้ผู้เรียนแสดงออกถึง ความรู้ความสามารถ เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นในสภาพแวดล้อมที่ เอื้ออำนวย การผ่านการใช้กิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้ให้อย่างหลากหลาย ผู้เรียนเลือกเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ตาม ความสนใจและความถนัดของตนเอง เกิดความรับผิดชอบ และทุ่มเทเพื่อบรรลุความสำเร็จ

4. Active Learning ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเชิงบวกทั้งตัวผู้เรียน และตัวครู เป็นการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน ผู้เรียนจะมีโอกาสได้เลือกใช้ความถนัด ความสนใจ ความสามารถ ที่เป็น ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Different) สอดรับกับแนวคิดพหุปัญญา (Multiple Intelligence) เพื่อแสดงออกถึงตัวตนและศักยภาพของตัวเอง ส่วนครูผู้สอนต้องมีความตระหนักแนวทางการนิเทศเพื่อ พัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ที่จะ ปรับเปลี่ยนบทบาท แสวงหาวิธีการ กิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน สิ่งเหล่านี้จะทำให้ครูเกิดทักษะในการสอน และมีความเชี่ยวชาญในบทบาท หน้าที่ ที่รับผิดชอบ เป็นการพัฒนาดนพัฒนางาน และพัฒนาผู้เรียนไปพร้อมกัน

5. กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทนและนาน กว่ากระบวนการเรียนรู้ Passive Learning เพราะกระบวนการเรียนรู้ Active Learning สอดคล้องกับการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความจำ โดยสามารถเก็บและจากสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์ กับเพื่อน ผู้สอน สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ได้ผ่านการปฏิบัติจริง จะสามารถเก็บจำในระบบความจำระยะยาว (Long Term Memory) ทำให้ผลการเรียนรู้ ยังคงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่า ระยะยาวกว่า ซึ่งอธิบายไว้ ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ปิรามิดแห่งการเรียนรู้

ที่มา: Edgar Dale. 1969 : 107

จากรูปจะเห็นได้ว่า ปิรามิดแห่งการเรียนรู้นี้ได้แบ่งเป็น 2 กระบวนการ คือ

1. กระบวนการเรียนรู้ Passive Learning กระบวนการเรียนรู้โดยการอ่านท่องจำผู้เรียนจะจำได้ในสิ่งที่เรียนได้เพียง 10% การเรียนรู้โดยการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียวโดยที่ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมอื่นในขณะที่อาจารย์สอนเมื่อเวลาผ่านไปผู้เรียนจะจำได้เพียง 20% หากในการเรียนการสอนผู้เรียนมีโอกาสได้เห็นภาพประกอบด้วยก็จะทำให้ผลการเรียนรู้คงอยู่ได้เพิ่มขึ้นเป็น 30% กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพิ่มขึ้น เช่น การให้ดูภาพยนตร์ การสาธิต จัดนิทรรศการให้ผู้เรียนได้ดู รวมทั้งการนำผู้เรียนไปทัศนศึกษา หรือดูงาน ก็ทำให้ผลการเรียนรู้ เพิ่มขึ้นเป็น 50%

2. กระบวนการเรียนรู้ Active Learning การให้ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้ และเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์จนเกิดความรู้ ความเข้าใจนำไปประยุกต์ใช้สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าหรือ สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ และพัฒนาตนเองเต็มความสามารถ รวมถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เขาได้มีโอกาสร่วมอภิปรายให้มีโอกาสฝึก ทักษะการสื่อสารทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้น 70% การนำเสนองานทางวิชาการ เรียนรู้ในสถานการณ์จำลอง ทั้งมีการฝึกปฏิบัติในสภาพจริง มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งจะทำให้ผลการเรียนรู้เกิดขึ้นถึง 90 %

Active Learning คู่ หลักสูตรระดับชั้นเรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน (Standards-based curriculum) ที่มีมาตรฐานเป็นเป้าหมาย ในการพัฒนาผู้เรียน และเป็นกรอบทิศทางการกำหนดโครงสร้าง เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัด และประเมินผลการเรียนรู้ จากหลักสูตรระดับชาติ จนถึงหลักสูตรระดับชั้นเรียน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรระดับชั้นเรียน จะต้องจัดการเรียนการสอนให้อิงมาตรฐาน (Standards-based instruction) และ การ ประเมินผลจะต้องอิงมาตรฐาน (Standards-based assessment)

Active Learning คู่หลักสูตรระดับชั้นเรียนจะปรากฏชัดเจนในหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูออกแบบไว้สำหรับการจัดการเรียนรู้ โดยแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จะมีเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนที่กำหนดไว้ในตัวชี้วัดชั้นปี ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดทั้งความรู้ / ความคิดรวบยอด (K : Knowledge) ทักษะ/การปฏิบัติ (P : Performance) และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Desirable Characteristic) หรือ คุณลักษณะ (A : Attribute)

บทบาทของครูกับ Active learning

ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ 1) จัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน กิจกรรมต้องสะท้อนความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนและเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงของผู้เรียน 2) สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม และการเจรจาโต้ตอบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน 3) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นพลวัต ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ 4) จัดสภาพการเรียนรู้แบบร่วมมือ ส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือในกลุ่มผู้เรียน 5) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ท้าทาย และให้โอกาสผู้เรียนได้รับวิธีการสอนที่หลากหลาย 6) วางแผนเกี่ยวกับเวลาในการจัดการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ทั้งในส่วนของเนื้อหาและกิจกรรม 7) ผู้สอนต้องใจกว้าง ยอมรับในความสามารถในการแสดงออกและความคิดของผู้เรียน (ณัชนัน แก้วชัยเจริญกิจ, 2550 : 6)

นอกจากนี้ผู้สอนยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะผู้เรียนในด้านการประเมินค่าจากสิ่งที่พบ การเจรจาต่อรอง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การทำงานอย่างอิสระ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น การมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเรียนรู้ หากผู้สอนได้แสดงบทบาทที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

บทบาทของผู้เรียนต่อ Active Learning ผู้เรียนควรมีโอกาสแสดงออกใน การพูด การฟัง การอ่าน การเขียน และสะท้อนความคิดในเนื้อหาวิชาที่ศึกษา จากการ เรียนรู้ที่เกิดขึ้น ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากกว่าการรับฟังการบรรยาย ผู้สอนให้ความสำคัญต่อการถ่ายทอดความรู้ให้น้อยลง เน้นการพัฒนาด้านทักษะของ ผู้เรียนมากขึ้น ผู้สอนทำให้ผู้เรียนใช้การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อนวัตกรรม เพื่อให้เกิดความคิดวิเคราะห์ในระดับสูง ตลอดจนเน้นบทบาทให้ผู้เรียนได้ ค้นหาคุณค่าและแก่นไขของตนเองเป็นสำคัญ (สถาพร พฤษพิบูล, 2555)

ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

บาลด์วิน และวิลเลียม (Baldwin & Williams, 1988 : 187) ได้เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) ไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมพร้อม เป็นขั้นที่ผู้สอนนำผู้เรียนเข้าสู่เนื้อหา โดยการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการอยากที่จะเรียนรู้ต่อไป
2. ขั้นปฏิบัติงานกลุ่ม เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มย่อย เพื่อทำงานร่วมกันและสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม อีกทั้งต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างกลุ่มอื่นๆ โดยที่ผู้สอนต้องเสริมข้อมูลให้สมบูรณ์
3. ขั้นประยุกต์ ใช้เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัด หรือทำแบบทดสอบหลังเรียน

4. ขึ้นติดตามผล เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าอิสระเพิ่มเติม โดยจัดทำเป็นรายงาน หรือนักเรียนเขียนบันทึกประจำวัน รวมถึงให้ผู้เรียนเขียนสรุปความรู้ที่ได้รับในคาบเรียนนั้นๆ

ศักดา ไชกิจบุญ (2555 : 10-11) ได้กล่าวว่า เราสามารถประยุกต์การสอนแบบบรรยาย ให้เป็น Active Learning ได้ ด้วยวิธีการดังนี้

1. เริ่มการสอนด้วย Advance Organizer (AO) 3 -5 นาที โดยการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาที่จะบรรยายกับสิ่งที่ผู้เรียนมีพื้นฐานอยู่ก่อนแล้ว พร้อมทั้งระบุโครงร่างเนื้อหา แนวคิด ประเด็นหลักในการบรรยาย ผู้เรียนจะเห็นความสำคัญและอยากเรียนรู้เรื่องนั้นมากขึ้น

2. บรรยายเนื้อหา (10-15 นาที) ตามด้วย Collaborative activities) (CA) 3 – 4 นาที ปกติผู้สอนบรรยายมักจะสอนติดต่อกันเป็นเวลานาน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเฉื่อย ไม่กระตือรือร้นการเรียนรู้

3. ผู้เรียนสรุปเนื้อหาที่เรียนด้วยตนเอง individual Summaries (IS) 4 – 5 นาที ผู้สอนให้ผู้สอนให้ผู้เรียนสรุปความเข้าใจของตนเอง โดยเขียนใจความสำคัญของเนื้อหาเพียงประโยคเดียวลงในแผ่นกระดาษ และแลกเปลี่ยนกับเพื่อนอ่าน หรือผู้สอนอาจสุ่มให้ผู้เรียนมาอ่านหน้าชั้น

ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ไพบยศ เรืองสุวรรณ (2553 : 33) ได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก ดังนี้

1. เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

2. เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด

3. ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน

5. ผู้เรียนได้เรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

6. เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน พุด ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียนเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

7. เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นทักษะการคิดขั้นสูง

8. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และหลักการสู่การสร้างความคิดรวบยอด

9. ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง

10. ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้และการสรุปทบทวนของผู้เรียน

บอนเวล และไอสัน (Bonwell & Eison. 1991 : 26) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุกประกอบด้วย ลักษณะโดยสรุป ดังนี้

1. การศึกษาเรียนรู้ที่ลดกระบวนการสื่อสารและการถ่ายทอดเนื้อหาให้กับนักเรียนเพียงอย่างเดียว เน้นการพัฒนาการคิดระดับสูง

2. ส่งเสริมและเน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติตลอดจนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากกว่าการฟังบรรยาย

3. มุ่งสำรวจเจตคติและคุณค่าที่มีอยู่ในตัวของนักเรียนและเน้นการวัด การประเมินด้านการคิดขั้นสูง

4. ครูและนักเรียนได้รับข้อมูลย้อนกลับในทันทีหลังจากการสะท้อนความคิด

บุหงา วัฒนะ (2546 : 23) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุก ว่าประกอบด้วย ลักษณะโดยสรุป ดังนี้

1. การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและระหว่างนักเรียนด้วยกัน

2. ประสบความสำเร็จในด้านวิชาการตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

3. เกิดทักษะในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน

4. พัฒนาทักษะกระบวนการคิดที่ระดับสูงขึ้น

5. มีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและเกิดแรงจูงใจต่อการเรียนรู้

เขาวเรศ ภักดีจิตร (2557 : 1) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้

1. เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนโดยนักเรียนได้ลงมือปฏิบัตินอกเหนือจากการถ่ายทอดด้วยการบรรยายจากครู

2. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การอ่าน อภิปรายและเขียน

3. เน้นการสำรวจเจตคติและคุณค่าที่มีอยู่ในตัวนักเรียน

4. นักเรียนได้พัฒนาการคิดระดับสูง ในการวิเคราะห์และประเมินผลการนำไปใช้

5. นักเรียนและครูรับข้อมูลย้อนกลับจากการสะท้อนความคิดได้อย่างรวดเร็ว

วัชร เกษพิชยรงค์ และคณะ (2557 : 13) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุกดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการเรียนการสอน การแสดงออกในลักษณะต่างๆ ให้มากที่สุด

2. นักเรียนมีกระบวนการทำงานร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน เกิดทักษะในด้านต่างๆ เช่น ความรับผิดชอบ วินัยในการทำงาน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ เป็นต้น

3. นักเรียนเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนด้วยตนเองจากการจัดสภาพการณ์หรือกิจกรรมซึ่งจะส่งเสริมให้นักเรียน ฟัง พูด อ่าน จากสภาพการณ์หรือกิจกรรม และเกิดความคิดขั้นสูง

4. เปิดโอกาสให้นักเรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสาร หรือสารสนเทศ เพื่อสรุปหลักการ และความคิดรวบยอด

5. ครูเป็นผู้ที่สอนวิธีหาความรู้ให้กับนักเรียน ส่งเสริม สนับสนุนและชี้แนะการเรียนรู้ให้กับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

6. นักเรียนได้ความรู้จากกระบวนการสร้างองค์ความรู้ เชื่อมโยงเนื้อหาการเรียนรู้จนเกิดเป็นความรู้ด้วยตัวนักเรียนเอง

ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ (2555 : 37) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการเรียนเชิงรุกที่เสนอ โดย Alaska Pacific University; Oklahoma University ไว้ดังต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาด้วยตนเองเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงกับการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง (Authentic situation)

2. การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ยอมรับ ประเมินผล และนำเสนอผลงานร่วมกัน

3. การบูรณาการเนื้อหาวิชาเพื่อเชื่อมโยงความเข้าใจวิชาต่างๆ ที่แตกต่างกัน

4. การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน (Collaboration)

5. ใช้กลวิธีของกระบวนการกลุ่ม (Group processing)

6. การจัดให้มีการประเมินโดยเพื่อน (Peer assessment)

สุชาดา แก้วพิกุล (2555 : 23-25) ได้สรุปลักษณะการจัดการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น (Active Learning) เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ Active Learning สำหรับนักเรียนรายบุคคล เช่น

a. Think-Pair Share ผู้สอนตั้งปัญหา ผู้เรียนคิดหาคำตอบด้วยตนเองก่อนสัก 4-5 นาทีต่อมาจับคู่กับเพื่อน อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน หลังจากนั้นจึงสุ่มเรียกมานำเสนอ

b. Voting ให้ผู้เรียนยกมือ เพื่อตอบคำถามของผู้สอนในลักษณะแสดงความคิดเห็น ด้วยและไม่เห็นด้วย หรือแข่งกันตอบ

2. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นสำหรับนักเรียนที่ทำเป็นคู่ เช่น Minute Paper หลังจากบรรยายไป 15 นาที ผู้สอนสั่งให้ผู้เรียนสรุปที่เรียนไป 2 ประโยค ใน 1 นาที แล้วให้จับคู่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผู้สอนอาจสุ่มเรียกผู้เรียนมานำเสนอหน้าชั้น

3. กิจกรรมการเรียนรู้ Active Learning สำหรับนักเรียนที่ทำเป็นกลุ่ม เช่น

a. Jigsaw ผู้สอนเลือกเนื้อหาที่สามารถแบ่งออกเป็นส่วนๆ ได้ หรือเลือกบทความที่เนื้อหาสอดคล้องกัน 3-4 ชิ้น แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มเท่ากับเนื้อหา ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมา 1 คน เลือกเนื้อหาให้อ่านทำความเข้าใจร่วมกัน หาคำตอบร่วมกันในกลุ่ม แล้วกลับไปสอนที่กลุ่มเดิมของตนจนทุกคนได้สอนครบ

b. Round Table แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม เพื่อตอบคำถาม โดยแต่ละกลุ่มได้รับกระดาษคำตอบ 1 แผ่น และปากกา 1 ด้าม ให้แต่ละกลุ่มเขียนคำตอบลงกระดาษ แล้วเวียนให้กลุ่มอื่นดูคำถามคำตอบของกลุ่ม ผู้สอนอาจสุ่มเรียกมานำเสนอหน้าชั้น

c. Trade of Problem แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม ในแต่ละกลุ่มจะได้บัตรคำถามไม่เหมือนกัน ให้แต่ละกลุ่มจะได้บัตรคำถามไม่เหมือนกัน โดยให้แต่ละกลุ่มเขียนคำตอบที่บัตรคำถามด้านหลัง เสร็จแล้วส่งให้เพื่อนกลุ่มอื่น ในขณะเดียวกันกลุ่มตนเองก็ได้รับบัตรคำถามจากกลุ่มอื่น โดยยังไม่ดูคำตอบ ให้สมาชิกกลุ่มอ่านคำถามและร่วมกันคิดหาคำตอบ

d. Concept Map แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม แจกปากกาและแผ่นใสให้ แต่ละกลุ่มเขียนประเด็นหลักที่ได้เรียนใส่ตรงกลางแผ่นใส พร้อมทั้งเขียนวงกลมล้อมรอบและเขียนประเด็นรองที่เกี่ยวข้องแล้ววงกลมล้อมรอบเช่นกัน แล้วเชื่อมโยงกับวงกลมประเด็นหลัก โดยลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 แบบ สามารถเลือกใช้กิจกรรม ดังนี้

1. การเรียนรู้แบบใช้เกมส์ (Games) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนนำเกมมาบูรณาการในการเรียนการสอน ได้ทั้งในขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน การสอน การมอบหมายงาน และหรือขั้นการประเมินผล

2. การเรียนรู้แบบวิเคราะห์วิดีโอ (Analysis or reactions to videos) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ดูวิดีโอ 5 – 20 นาที แล้วผู้เรียนแสดงความคิดเห็นหรือสะท้อนความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ดู อาจโดยวิธีการพูดตอบโต้กัน การเขียน หรือการร่วมกันสรุปเป็นรายการกลุ่ม

3. การเรียนรู้แบบโต้เถียง (Student Debates) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์และการเรียนรู้ เพื่อยืนยันแนวคิดของตนเองหรือกลุ่ม

4. การเรียนรู้แบบผู้เรียนสร้างแบบทดสอบ (Student Generated Exam Questions) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสร้างแบบทดสอบจากสิ่งที่ได้เรียนรู้อยู่แล้ว

5. การเรียนรู้แบบกระบวนการวิจัย (Mini – research Proposals or Project) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่อ้างอิงกระบวนการวิจัย โดยให้ผู้เรียนกำหนดหัวข้อที่ต้องการเรียนรู้วางแผนการเรียน เรียนรู้ตามแผน สรุปความรู้หรือสร้างผลงาน และสะท้อนความคิดในสิ่งที่ได้เรียนรู้หรืออาจเรียกว่าการสอนแบบโครงงาน (Project-based Learning) หรือ การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning)

6. การเรียนรู้แบบกรณีศึกษา (Analyze Case Studies) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านกรณีตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จากนั้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแนวทางแก้ปัญหาภายในกลุ่ม แล้วนำเสนอความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด

7. การเรียนรู้แบบการเขียนบันทึก (Keeping Journals or Logs) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจดบันทึกหรือเรื่องราวต่างๆ ที่ได้พบเห็น หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน รวมทั้งเสนอความคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับบันทึกที่เขียน

8. การเรียนรู้แบบการเขียนจดหมายข่าว (Write and Procedure a Newsletter) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนร่วมกันผลิตจดหมายข่าว อันประกอบด้วย บทความ ข้อมูลสารสนเทศข่าวสารและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วแจกจ่ายไปยังบุคคลอื่นๆ

9. การเรียนรู้แบบทบทวนโดยผู้เรียน (Student – led – Review Sessions) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้และพิจารณาข้อสงสัยต่างๆ ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ โดยครูจะช่วยเหลือกรณีที่มีปัญหา

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของการเรียนรู้เชิงรุกมีดังนี้

1. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การศึกษาเนื้อหาต่างๆ ในบทเรียน เกิดขึ้นจากการที่นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก สามารถพัฒนาการสื่อสารและกระบวนการกลุ่ม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

2. นักเรียนสามารถสร้างมวลความรู้จากกิจกรรมต่างๆ เช่น การปฏิบัติ กิจกรรมกลุ่มทดลองจนสามารถแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

3. นักเรียนได้พัฒนาทักษะในด้านต่างๆ เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงาน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4. ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนส่งเสริมสร้างบรรยากาศให้นักเรียนสามารถแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความรู้ด้วยตนเอง

5. นักเรียนมีกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถแก้ไขปัญหาและบูรณาการความรู้ได้อย่างเหมาะสม

ปริยา สมพีช (2559 : 263) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ว่า

1. เป็นการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ อย่างกระตือรือร้น

2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและสามารถบูรณาการความรู้ได้

3. ผู้สอนเป็นเพียงผู้ดูแล กำกับ และอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรงให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง

4. ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างองค์ความรู้ ตลอดจนประเมินผลเป็น

ยุพาพัคตร์ สะเดา และคณะ (2562 : 127) ได้กล่าวไว้ว่าการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีลักษณะและรายละเอียดดังนี้

1. เป็นการพัฒนาศักยภาพการคิดการแก้ปัญหาและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด
3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดระบบการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้โดยมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในรูปแบบของความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน
4. ผู้เรียนได้เรียนรู้ความมีวินัยในการทำงานการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน
5. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสารสารสนเทศสู่ทักษะการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินค่า
6. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง
7. ความรู้เกิดจากประสบการณ์การสร้างองค์ความรู้และการสรุปบทวนของผู้เรียน

จรรยาลักษณ์ กุลพ่วง และคณะ (2559 : 267) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรุกประกอบด้วยกิจกรรม 4 ประการ คือ การฟังและการพูด การอ่าน การเขียน และการสะท้อนหรือโต้ตอบความคิดเห็น เป็นกิจกรรมในการเรียนที่เน้นทักษะการสื่อสารและพัฒนาความคิดระดับสูง (Higher-Ordered Thinking) เน้นปฏิบัติมากกว่าการฟังบรรยายเน้นการวัดประเมินด้านความคิดระดับสูง ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนเป็นหลัก ลักษณะการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการทางปัญญาที่พัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เรียนอย่างมีความสุข สามารถบูรณาการสาระการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจ ใฝ่หาความรู้รอบด้าน ฝึกฝนและพัฒนาตนเองตลอดเวลา เพิ่มพูนศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุพรรณิ ชาญประเสริฐ (2557:3-6) กล่าวว่าลักษณะสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงสุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการคิดขั้นสูง
3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีการลงมือปฏิบัติ ทำงาน คิดและแก้ปัญหา ร่วมกัน
4. ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ออกแบบกิจกรรมและจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ การฟัง อ่าน เขียน แสดงความคิดเห็นและการคิดขั้นสูง
5. ผู้เรียนมีอิสระและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างมากและมีผู้เรียนส่วนร่วมในการจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตัวเอง

1. การมีทักษะการคิด แก้ปัญหา และการนำไป ประยุกต์ใช้	✓	✓		✓			✓	✓	✓	✓	✓		8
2. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	✓	✓		✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	9
3. การจัดการเรียนรู้ด้วย ตนเอง	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		10
4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ เรียนการสอนทั้งในด้านการ สร้างองค์ความรู้ การสร้าง ปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และ ร่วมมือกันมากกว่าการ แข่งขัน	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓			9
5. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ในการจัดการเรียนรู้		✓					✓	✓				✓	4
6. เป็นกระบวนการสร้าง สถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน พูด ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียน เป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วย ตนเอง		✓			✓		✓						3
7. การเรียนรู้เน้นลงมือ ปฏิบัติ		✓			✓	✓	✓		✓	✓	✓		7

ตาราง 2 (ต่อ)

นักวิชาการ ตัวแปร													รวม
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
8. มุ่งสำรวจเจตคติและคุณค่า ที่มีอยู่ในของนักเรียน		✓	✓	✓									3
9. ได้รับข้อมูลย้อนกลับหลัง	✓			✓						✓			3

การสะท้อนความคิด													
10. ประสบความสำเร็จใน ด้านวิชาการตามที่ ตั้งเป้าหมายไว้		✓	✓										2
11. ผู้เรียนได้เรียนรู้ความมี วินัยในการทำงาน การแบ่ง หน้าที่ความรับผิดชอบ ร่วมกัน						✓			✓			✓	3
12. เปิดโอกาสให้ผู้เรียน บูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศสู่ทักษะการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า									✓			✓	2
13.การจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ				✓		✓							2

หมายเหตุ

[1] ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2553 : 33) , [2] Bonwell & Eison (1991 : 22) , [3] บุญหา วัฒนะ (2546 : 23) , [4] เขียวเรศ ภักดีวิจิตร (2557 : 1), [5] วังวิ เกษพิชัยรงค์ และคณะ (2557 : 13), [6] ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ (2555 : 13), [7] ปรียา สมพีช (2559 : 263), [8] ยูพาพัคตร์ สะเดา และคณะ (2562 : 127), [9] จรรยาลักษณ์ กุลพ่วง และคณะ(2559 : 267), [10] จรรยา ดาสา (2559 : 267), [11] สุพรรณิ ชาญประเสริฐ(2557 : 3-6), [12] น้ำค้าง ศรีวัฒนาโรทัย (2555 : 8)

จากตาราง 2 ผลการวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาแนวคิดของนักวิชาการพบว่าลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มี 16 ตัวแปร เมื่อพิจารณาความถี่ของตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่ามีตัวแปร 5 ด้านที่มีความถี่สูงจำนวน 5-12 ความถี่คือ 1) การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 3) การมีทักษะสื่อสารในการติดต่อกัน 4) การเรียนรู้เน้นการลงมือปฏิบัติ 5) การมีศักยภาพทางด้านการคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปใช้ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้วิจัยจึงได้สรุปตัวแปรออกมาทั้ง 4 ด้านคือ 1) การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2) การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ 3) เน้นการลงมือปฏิบัติ 4) การมีทักษะการคิดแก้ปัญหาและการนำไปประยุกต์ใช้ มาเป็นตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมสำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี โดยมีรายละเอียดเนื้อหา ดังนี้

การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (ออนไลน์ : 2561) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัดมีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้

ทิสนา แคมมณี (2552 : 125-126) ได้ให้นิยามไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การให้โอกาสผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งครอบคลุมการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตน การตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ การเลือกวิธีการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการประเมินตนเอง โดยผู้สอนอยู่ในฐานะกัลยาณมิตร ทำหน้าที่กระตุ้นและให้คำปรึกษาผู้เรียนในการวินิจฉัยความต้องการ กำหนดวัตถุประสงค์ ออกแบบแผนการเรียนรู้และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ แหล่งข้อมูล รวมทั้งเรียนรู้ไปกับผู้เรียนและติดตามประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

เทียมจันทร์ เรืองเกษม (2553 : 31) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นรูปแบบวิธีการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนได้ตามความต้องการความสนใจ ความสามารถ โดยยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลในการรับความรู้ของแต่ละคน ซึ่งมีไม่เท่ากันการเรียนลักษณะนี้ ทำให้ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายมีการวางแผนในการเรียน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้และรู้วิธีการเรียนที่เข้าใจ ได้ง่ายรู้จักจัดสรรเวลาในการเรียนได้อย่างเหมาะสม และรู้จักประเมินผลการเรียนได้ด้วยตนเอง

บอริช (Borich, 1992 : 286) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ วิธีเรียนและวิธีสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ในระดับสูง ได้แก่ การใช้เหตุผล การคิดปัญหา และการคิดวิเคราะห์ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อน

เจฟฟรี (Jeffries, 1990 : 17) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหรือเพียงคนเดียว ซึ่งการศึกษาค้นคว้านี้อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของวิชาเรียน โดยไม่มีครูมาควบคุมโดยตรงการเรียนแบบนี้ทำให้ผู้เรียนต้องใช้ความรับผิดชอบอย่างมากต่อสิ่งที่เรียนวิธีการเรียนและเวลาในการเรียน ซึ่งจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองได้อีกด้วย

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ที่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของตนเอง โดยที่ผู้สอนอยู่ในฐานะผู้คอยแนะนำ ชี้แนะ ในการจัดการเรียนรู้ และยังคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ การตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของ

การเรียนรู้ การเลือกวิธีการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการประเมินตนเองที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

สถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (2544 : 69) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning : PL) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเป็นการเรียนรู้ที่มีความเชื่อว่าเป็นการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาในด้านความรู้ ทักษะ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการเรียนรู้แบบนี้เป็นดังประสบการณ์ ศักยภาพของผู้เรียนออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่ โดยหลักการสำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียน การเรียนคือ กิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ทำอย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของผู้เรียน (Active Learning) และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างผู้เรียนกับครู

คอลบ (Kolb. ออนไลน์ : 1994) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ ในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้แก่ ประสบการณ์ การสะท้อนความคิดและการถกเถียง ความเข้าใจ และความคิดรวบยอด และการประยุกต์แนวคิดนักเรียนควรมีทักษะในการเรียนรู้ทั้ง 4 องค์ประกอบ แม้บางคนจะชอบ/ถนัด หรือมีบางองค์ประกอบมากกว่า เช่น เคยมีประสบการณ์จริง แต่ถ้าไม่ชอบแสดงความคิดเห็นหรือไม่นำประสบการณ์มาร่วมอภิปราย นักเรียนนั้นก็จะขาดการมีทักษะในองค์ประกอบอื่น ฉะนั้นนักเรียนจึงควรมีทิศทางการเรียนรู้ทุกด้าน และควรมีพัฒนาการการเรียนรู้ให้ครบทั้งวงจร หรือทั้ง 4 องค์ประกอบ

แสงดาว ถิ่นหารวงษ์ (2558 : 4) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจเลือกบทเรียนที่ต้องการเรียนรู้ การทำกิจกรรมกลุ่ม การฝึกฝนทักษะการแสวงหาความรู้ในรูปแบบต่างๆ ฝึกการแก้ไขปัญหาและเรียนรู้จากผู้อื่น

สุกนิดา ปุสุรินทร์คำ (ออนไลน์ : 2551) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ แม้บางคนจะชอบ/ถนัด หรือมีบางองค์ประกอบที่ถนัดมากกว่า เช่น เคยมีประสบการณ์จริง แต่ถ้าไม่ชอบแสดงความคิดเห็นหรือไม่นำประสบการณ์มาร่วมอภิปราย ผู้เรียนนั้นก็จะขาดการมีทักษะในองค์ประกอบอื่น ฉะนั้นผู้เรียนจึงควรมีทิศทางการเรียนรู้ทุกด้าน และควรมีพัฒนาการการเรียนรู้ให้ครบทั้งวงจร หรือทั้ง 4 องค์ประกอบ

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต (2551 : 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ที่ชี้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เกิดมาจากการเชื่อว่าการเรียนรู้ของคนเราเป็นกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนเองโดยมีวิทยากรหรือผู้สอนจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นกระบวนการสร้างความรู้สึจึงต้องอ้างอิงจากประสบการณ์ของผู้เรียนเป็น การเรียนรู้เป็นฝ่ายกระทำอันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเรียนรู้ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยอ้างอิงจากประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่ซับซ้อน และมีความคิดริเริ่มใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์ เข้าใจในเนื้อหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหา และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในเรื่องของทักษะการคิด การแก้ปัญหา อีกด้วย

การมีทักษะการคิดแก้ปัญหา และการนำไปประยุกต์ใช้

กฤษดา หัตถุ และคณะ (2560 : 46) ได้กล่าวว่า ทักษะการแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถทางสติปัญญาและความคิดที่นำเอาประสบการณ์เดิมมาใช้ในการแก้ปัญหาที่ประสบใหม่

อารีวรรณ ทองสุ และคณะ (2562 : 178) ได้กล่าวว่า ทักษะการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์เป็นการแก้ปัญหาประเภทหนึ่ง ที่ใช้สำหรับการแก้ปัญหาและจัดการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ เพื่อไปสู่เป้าหมาย เป็นกระบวนการ เครื่องมือ หรือระบบเพื่อให้เข้าใจกับปัญหามากที่สุด มุ่งหาคำตอบที่แปลกใหม่ หลากหลายและแตกต่างไปจากเดิม

ณัฐพงษ์ กาญจนฉายา (2559 : 208) ได้ให้ความหมายของ ทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ไว้ว่า เป็นความสามารถในการแสวงหาคำตอบในการแก้ไขปัญหามาในสถานการณ์ที่จำกัดหรือการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่มีวิธีการแก้ปัญหาที่ความแตกต่างแปลกใหม่ไปกว่าเดิม

กัญญารักษ์ จันทร์วิเศษ และอังคณา ตุงคะสมิต (2557 : 11) ได้ให้ความหมายของทักษะการคิดแก้ปัญหา ไว้ว่า เป็นทักษะกระบวนการหนึ่งที่นักเรียนควรจะเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนาให้เกิดทักษะขึ้นในตัวนักเรียน การเรียนการสอน โดยวิธีแก้ปัญหาจะช่วยให้นักเรียนมีแนวคิดที่หลากหลายมีนิสัยกระตือรือร้น ไม่ย่อท้อและมีความมั่นใจในการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ตลอดจนเป็นทักษะพื้นฐานที่นักเรียนสามารถนำคิดตัวไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้นานตลอดชีวิต

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การมีทักษะการคิดแก้ปัญหา และนำไปประยุกต์ใช้หมายถึง ทักษะที่ฝึกฝนให้ผู้เรียนคิดและพัฒนาโดยการจัดการเรียนการสอนผ่านประสบการณ์เดิมผ่านการคิดแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยเน้นในเรื่อง

กระบวนการคิดแก้ปัญหา และการนำไปประยุกต์ใช้ให้คิดเป็น ทำเป็น มุ่งหาความรู้ที่แปลกใหม่ และมีใจใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

การเรียนรู้เน้นลงมือปฏิบัติ

จิราภรณ์ ยกอินทร์ (2558 : 2) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ทำความเข้าใจ ศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง และร่วมกันอภิปราย นำเสนอ สรุปความคิดรวบยอดร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนความคิด การเรียนรู้แบบร่วมมือ และการเรียนรู้แบบกรณีศึกษา เพื่อเป็นการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้กระตุ้นให้นักศึกษามีความใฝ่รู้ กระตือรือร้น คิดเป็น สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ตลอดจนทำงานเป็นกลุ่มและสามารถนำเสนอข้อมูลได้ ดีกว่าการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว

ประสิทธิ์ ชุมศรี (2557 : 3) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) เป็นแนวคิดหรือความเชื่อที่สนับสนุนให้คนเราปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองตามความสนใจ ความถนัด และศักยภาพ ด้วยการศึกษาค้นคว้า ฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะจนถึงการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะเชื่อว่าหากคนเราได้กระทำ จะทำให้เกิดความเชื่อมั่น เป็นแรงจูงใจให้เกิดการใฝ่เรียนรู้ ผู้เรียนจะสนุกสานที่จะสืบค้นหาความรู้ต่อไป มีความสุขที่จะเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 25) ได้ให้แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติไว้ว่า

1. เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะกลุ่มปฏิบัติการที่เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการเผชิญสถานการณ์จริงและการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการกระทำ
2. ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ฝึกค้นคว้า ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะกระบวนการต่าง ๆ ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม
3. ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติตามแนวทางประชาธิปไตย การแบ่งกลุ่มทำงานผู้สอนจะดำเนินการร่วมกับผู้เรียนแบ่งกลุ่มย่อยมอบให้ปฏิบัติกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ศึกษา ค้นคว้า แก้ปัญหา หรือปฏิบัติกิจกรรม ฯลฯ

4. เน้นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะตามแบบประชาธิปไตย การสอนแบบนี้ต้องดำเนินการอย่างมีหลักเกณฑ์ คือ มีจุดประสงค์ของการทำงานมีการกำหนดหน้าที่แต่ละคนให้แน่นอนและเสนอแนะให้รู้ว่าจะหาความรู้ได้อย่างไร เมื่อไร ที่ใด

สรุปได้ว่า การเรียนรู้เน้นการลงมือปฏิบัติ หมายถึง การฝึกค้นคว้า ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะกระบวนการต่างๆ ตามความถนัดและความสนใจของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมในกระบวนการกลุ่ม มีการอภิปรายร่วมกัน การสรุปความคิดรวบยอดกับเพื่อนร่วมชั้น พร้อมทั้งนำเสนอ เพื่อแลกเปลี่ยน

ความคิดเห็น ที่ใช้การคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าที่เป็นการสร้างแรงจูงใจในชั้นเรียน

จากแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยเทคนิคที่หลากหลาย โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูงที่ผ่านทักษะ การฟัง อ่าน คิด และเขียนและแสดงความคิดเห็นระหว่างลงมือปฏิบัติ โดยครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำต่างๆ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนที่สนุกและท้าทาย และนักเรียนสามารถสร้างความองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงความรู้เดิมที่ถูกต้อง ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จากการสังเคราะห์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกพบตัวแปร 4 ตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้า หาความรู้ด้วยตนเอง ที่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของตนเอง โดยที่ผู้สอนอยู่ในฐานะผู้คอยแนะนำ ชี้แนะ ในการจัดการเรียนรู้ และยังคงกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ การตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ การเลือกวิธีการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการประเมินตนเองที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม

2. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยอ้างอิงจากประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่ซับซ้อน และมีความคิดริเริ่มใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์ เข้าใจในเนื้อหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหา และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในเรื่องของทักษะการคิด การแก้ปัญหา อีกด้วย

3. การเรียนรู้เน้นการลงมือปฏิบัติ หมายถึง การฝึกค้นคว้า ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะกระบวนการต่างๆ ตามความถนัดและความสนใจของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมในกระบวนการกลุ่ม มีการอภิปรายร่วมกัน การสรุปความคิดรวบยอดกับเพื่อนร่วมชั้น พร้อมทั้งนำเสนอ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ที่ใช้การคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าที่เป็นการสร้างแรงจูงใจในชั้นเรียน

4. การมีทักษะการคิดแก้ปัญหา และการนำไปประยุกต์ใช้ หมายถึง ทักษะที่ฝึกฝนให้ผู้เรียนคิดและพัฒนาโดยการจัดการเรียนการสอนผ่านประสบการณ์เดิม ผ่านการคิดแก้ปัญหา เพื่อให้ นักเรียนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยเน้นในเรื่องกระบวนการคิดแก้ปัญหา และการนำไปประยุกต์ใช้ให้คิดเป็น ทำเป็น และมีใจใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

บริบทของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน กำกับติดตามการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด

อำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ การจัดตั้งเขตพื้นที่การศึกษา ลงวันที่ 7 กรกฎาคม 2546 และจากประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง การกำหนดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ลงวันที่ 18 สิงหาคม 2553 กำหนดหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 : 2559ก)

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่น
2. วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งการจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้น รับทราบ รวมทั้งกำกับ ตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว
3. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
4. กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และในเขตพื้นที่การศึกษา
5. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
6. ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่างๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
7. จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
8. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา
9. ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

10. ประสาน ส่งเสริม การดำเนินงานของคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานด้านการศึกษา

11. ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไประหว่างองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา

12. ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการภายในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีได้รับมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดโดยเฉพาะ หรือปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้มอบหมายทิศทางการพัฒนาการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17

วิสัยทัศน์ (Vision)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 มีคุณภาพตามมาตรฐานสู่สากล บนพื้นฐานของความเป็นไทย

พันธกิจ (Mission)

1. จัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถความเป็นเลิศทางวิชาการเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน
3. พัฒนาศักยภาพและคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตรและคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21
4. สร้างโอกาส ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม
5. พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ
6. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs)
7. ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับ และจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยี ดิจิทัล (Digital Technology) เพื่อพัฒนาสู่ Thailand 4.0

เป้าประสงค์ (Goals)

1. ผู้เรียนมีความรักในสถาบันหลักของชาติ และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีหลักคิด

ที่ถูกต้อง และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น ชื่อสัตย์ สุจริต มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาสีลธรรม

2. ผู้เรียนมีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปะ ดนตรี กีฬา ภาษา และอื่น ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ

3. ผู้เรียน เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คิดริเริ่มและสร้างสรรค์นวัตกรรม มีความรู้ มีทักษะ สมรรถนะตามหลักสูตร และคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีสุขภาวะที่เหมาะสมตามวัย มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเป็นพลเมือง พลโลก ที่ดี (Global Citizen) พร้อมก้าวสู่สากล นำไปสู่การสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

4. ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (ผู้พิการ) กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เท่าเทียมและมีคุณภาพ

5. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้ และจรรยาบรรณ ตามมาตรฐานวิชาชีพ

6. สถานศึกษาจัดการศึกษาเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) และสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

7. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา มีสมรรถนะในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ มีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล มีระบบ ข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ และการรายงานผลอย่างเป็นระบบ ใช้งานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา

กลยุทธ์

กลยุทธ์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง

1.1 พัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองของชาติและเป็นพลโลกที่ดี เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรักในสถาบันหลักของชาติ ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ดีต่อบ้านเมืองเป็นพลเมืองดีของชาติ และพลเมืองโลกที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ชื่อสัตย์ สุจริต มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย และรักษาสีลธรรม

1.2 พัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามทุกรูปแบบ ทุกระดับ ความรุนแรง ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถในการรับมือกับภัยคุกคาม รูปแบบใหม่ทุกรูปแบบ ทุกระดับความรุนแรง เช่น ภัยจากยาเสพติด ภัยจากความรุนแรง การคุกคามในชีวิตและทรัพย์สิน การค้ามนุษย์ อาชญากรรมไซเบอร์

และภัยพิบัติต่างๆ เป็นต้น ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหามีอยู่ในปัจจุบันและที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

1.3 พัฒนาคุณภาพผู้เรียนในเขตพื้นที่เฉพาะ เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร เช่น ชายแดน ชายฝั่งทะเล และเกาะแก่ง ได้รับการบริการด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ และเหมาะสมตรงตามความต้องการ

กลยุทธ์ที่ 2 การจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

2.1 พัฒนาคุณภาพผู้เรียนเต็มตามศักยภาพ นำไปสู่ความเป็นเลิศด้านวิชาการตามความสามารถ ความสนใจ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สร้างจิตความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาและสร้างเสริมศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์

3.1 พัฒนาหลักสูตรทุกระดับการศึกษา เป็นการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางให้เป็นหลักสูตรเชิงสมรรถนะสอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างเหมาะสมทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีทักษะสื่อสารภาษาไทย

3.2 พัฒนาศักยภาพและคุณภาพของผู้เรียนระดับปฐมวัย เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาเหมาะสมกับวัยในทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีวินัย มีทักษะสื่อสารภาษาไทย และมีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษ (ฟัง พูด) และทักษะด้านดิจิทัล พร้อมทั้งจะได้รับการพัฒนาในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

3.3 พัฒนาศักยภาพ และคุณภาพผู้เรียนระดับประถมศึกษา ผู้เรียนระดับประถมศึกษาได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีวินัย มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

3.4 พัฒนาศักยภาพ และคุณภาพผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา ได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีวินัย มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีทักษะด้านภาษาไทยเพื่อใช้ในการเรียนรู้ มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษ และภาษาที่ 3 มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ได้รับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสู่อาชีพและการมีงานทำ นำไปสู่การมีทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ มีความยืดหยุ่นทางด้านการคิด สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ภายใต้งานที่เป็นพหุวัฒนธรรม มีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตมีสุขภาวะที่ดี สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3.5 พัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่มีความต้องการดูแลเป็นพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาและพัฒนาสมรรถภาพสำหรับเด็กพิการและเด็กด้อยโอกาส ในรูปแบบที่หลากหลาย เหมาะสมกับบริบท และความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล

3.6 นำเทคโนโลยีดิจิทัล ในการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนทุกระดับ การจัดการศึกษา เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนา วิธีการเรียนรู้ของตนเอง ตามความต้องการ และความถนัด ของผู้เรียนสามารถสร้างสังคม ฐานความรู้ (Knowledge – Based Society) ของตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3.7 การพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 จะต้องดำเนินการเพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาตระหนักถึงความสำคัญในอาชีพและ หน้าที่ของตน โดยพัฒนาให้เป็นครูยุคใหม่ ปรับบทบาทจาก “ครูผู้สอน” เป็น “Coach” หรือ “ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้” ปรับวิธีสอน ให้เด็กสามารถแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ ทำกิจกรรมในชั้นเรียน ทำหน้าที่กระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจ แนะนำวิธีเรียนรู้และวิธีจัดระเบียบ การสร้างความรู้ ออกแบบกิจกรรม และสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน มีบทบาทเป็นนักวิจัย พัฒนาระบบการเรียนรู้เพื่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

กลยุทธ์ที่ 4 การสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และ การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

4.1 สร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

4.2 การยกระดับสถานศึกษานสังกัดทุกระดับและทุกประเภท ให้มีคุณภาพ และ มาตรฐานตามบริบทของพื้นที่

4.3 จัดสรรงบประมาณสนับสนุนผู้เรียนทุกกลุ่ม และสถานศึกษาทุกประเภทอย่าง เหมาะสม และเพียงพอ

4.4 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) เป็นเครื่องมือในการพัฒนา คุณภาพของผู้เรียน

กลยุทธ์ที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

5.1 ส่งเสริมการให้สถานศึกษาจัดทำระบบสารสนเทศการเก็บข้อมูลเปรียบเทียบการลด ปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ในการดำเนินกิจกรรมประจำวันในสถานศึกษาและที่บ้าน และข้อมูล Carbon Footprint ในรูปแบบ QR Code

5.2 ส่งเสริมนวัตกรรมด้วยกระบวนการ BBL/PLC

จุดเน้นในการพัฒนาการศึกษาสู่เป้าหมายความสำเร็จของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 จุดเน้นด้านผู้เรียน

1. นักเรียนมีสมรรถนะสำคัญสู่มาตรฐานสากลดังต่อไปนี้

1.1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความสามารถด้านภาษา ด้านคำนวณ และด้านการใช้เหตุผลที่เหมาะสม

1.2 นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นต้นไปได้รับการส่งเสริมให้มีแรงจูงใจคู่อาชีพ ด้วยการแนะแนว ทั้งโดยครูและผู้ประกอบอาชีพต่างๆ (ผู้ประกอบการใน/นอกพื้นที่) และได้รับการพัฒนาความรู้ทักษะที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพสุจริตในอนาคต

1.3 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติ (O-NET) กลุ่มสาระหลักเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 3

2. นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม รักสามัคคี ประหยัด ซื่อสัตย์ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ห่างไกลยาเสพติด มีคุณลักษณะและทักษะทางสังคมที่เหมาะสม

2.1 นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 ใฝ่ดี

2.2 นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ใฝ่เรียนรู้

2.3 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่อย่างพอเพียง

2.4 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความมุ่งมั่นในการศึกษาและการทำงาน

3. นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเต็มศักยภาพ

3.1 นักเรียนพิการได้รับการพัฒนาศักยภาพเป็นรายบุคคลด้วยรูปแบบที่หลากหลาย

3.2 เด็กด้อยโอกาสได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรและอัตลักษณ์แห่งตน

3.3 นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษได้รับการส่งเสริมให้มีความเป็นเลิศด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พื้นฐานทางวิศวกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา กีฬา ดนตรีและศิลปะ

3.4 นักเรียนที่เรียนภายใต้การจัดการศึกษาโดยครอบครัว สถานประกอบการ บุคคล องค์กรวิชาชีพ องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรสังคมอื่น และองค์กรทางเลือก ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐาน

3.5 เด็กกลุ่มที่ต้องการการคุ้มครองและช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ ได้รับการคุ้มครอง และช่วยเหลือเยียวยาด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เหมาะสมกับบริบท และความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล

3.6 นำเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) มาใช้สนับสนุนการเรียนรู้ให้แก่ ผู้เรียนทุกระดับการจัดการศึกษา เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการส่งเสริมสนับสนุนให้ ผู้เรียนพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของตนเอง ตามความต้องการ และความถนัดของผู้เรียนสามารถสร้าง สังคมฐานความรู้ (Knowledge – Based Society) ของตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต

3.7 การพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 17 จะต้องดำเนินการเพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาตระหนักถึงความสำคัญ ในอาชีพและหน้าที่ของตน โดยพัฒนาให้เป็นครูยุคใหม่ ปรับบทบาทจาก “ครูผู้สอน” เป็น “Coach” หรือ “ผู้อำนวยการเรียนรู้” ปรับวิธีสอน ให้เด็กสามารถแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำกิจกรรมในชั้นเรียน ทำหน้าที่กระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจ แนะนำวิธีเรียนรู้ และวิธีจัดระเบียบการสร้างความรู้ ออกแบบกิจกรรม และสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน มีบทบาทเป็นนักวิจัยพัฒนา กระบวนการเรียนรู้เพื่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

กลยุทธ์ที่ 6 การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษา

6.1 ให้สถานศึกษา หรือ สหวิทยาเขต มีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการศึกษา เป็น มาตรการกระจายอำนาจให้สถานศึกษา หรือสหวิทยาเขต มีความเป็นอิสระในการบริหารและ จัด การศึกษาครอบคลุม ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงาน บุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

6.2 พัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีความทันสมัยอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของสำนักงาน ให้เป็นหน่วยงานที่ทันสมัยพร้อมที่จะปรับตัวให้ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา มีความโปร่งใสปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบบริหารจัดการ ตามหลักธรรมาภิบาล

6.3 พัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และระบบการทำงานที่เป็น ดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารอย่างเป็นระบบนำไปสู่การนำเทคโนโลยีการ วิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Technology) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ข้อมูลผู้เรียน ข้อมูลครู ข้อมูลสถานศึกษา ข้อมูลงบประมาณ และข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็นเชื่อมโยงกันทั้งองค์กร

โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ประกอบด้วยโรงเรียนทั้งสิ้น 39 โรงเรียน

1. โรงเรียนในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 23 โรงเรียน
2. โรงเรียนในจังหวัดตราด จำนวน 16 โรงเรียน

โดยมีนักเรียน ทั้งหมดจำนวน 26,742 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 1,505 คน จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2560 – 2561 ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้เทียบกับ ระดับประเทศ ในภาพรวมของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี ดังตาราง 3

ตาราง 3 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2560 -2561 นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดจันทบุรี

กลุ่มสาระ การเรียนรู้	ระดับประเทศ	สพม.17		เปรียบเทียบ ระดับสพม.17	เปรียบเทียบกับ ประเทศ
		ปี 2561	ปี 2560	ปี 2561	+ เพิ่ม / - ลด
ภาษาไทย	54.42	47.51	55.27	+7.76	+0.85
ภาษาอังกฤษ	29.45	28.40	27.90	-0.50	-1.55
คณิตศาสตร์	30.04	25.60	29.05	+3.45	-0.99
วิทยาศาสตร์	36.10	31.30	35.99	+4.69	-0.11
รวมเฉลี่ย	37.50	33.20	37.05	+3.85	-0.45

จากตาราง 3 จะเห็นได้ว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 17 จังหวัด จันทบุรี ปีการศึกษา 2561 ระดับสพม.17 ในภาพรวมพบว่าค่าเฉลี่ยสูงกว่าปีการศึกษา 2560 เมื่อพิจารณารายกลุ่มสาระฯ โดยเรียงลำดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ วิชาวิทยาศาสตร์ และวิชาสังคมศึกษาตามลำดับ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าปีการศึกษา 2560 คือวิชาภาษาไทย

ส่วนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีรายละเอียดตามตาราง 4

ตาราง 4 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2560 -2561 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดจันทบุรี

กลุ่มสาระ การเรียนรู้	ระดับประเทศ	สพม.17		เปรียบเทียบ ระดับสพม.17	เปรียบเทียบกับ ประเทศ
		ปี 2561	ปี 2560	ปี 2561	+ เพิ่ม / - ลด
ภาษาไทย	47.31	44.38	42.45	-1.93	-4.86
สังคมศึกษา	35.16	31.90	32.98	+1.08	-2.18
ภาษาอังกฤษ	31.41	23.13	25.63	+2.50	-5.78
คณิตศาสตร์	30.72	19.77	25.02	+5.25	-5.70
วิทยาศาสตร์	30.51	26.07	27.86	+1.79	-2.65
รวมเฉลี่ย	35.02	29.05	30.79	+1.74	-4.23

จากตาราง 4 จะเห็นได้ว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 17 จังหวัด

จันทบุรี ปีการศึกษา 2561 ระดับสพม.17 ในภาพรวมพบว่าค่าเฉลี่ยสูงกว่าปีการศึกษา 2560 เมื่อพิจารณารายกลุ่มสาระฯ โดยเรียงลำดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าจากมากไปหาน้อย

สรุปได้ว่า การดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ในจังหวัดจันทบุรี มุ่งเน้นการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ การพัฒนาอย่างยั่งยืน และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยให้สถานศึกษาในสังกัดดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดเพื่อร่วมกันยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้เป็นไปตามที่มุ่งเป้าหมายไว้ ทั้งนี้ในการดำเนินการบริหารจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหน่วยงาน องค์การ สถานประกอบการ รวมถึงสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาในการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายที่ตั้งไว้ ต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก และบริหารจัดการภายในหน่วยงานของตนเอง โดยเฉพาะ การบริหารงานวิชาการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดแก่สถานศึกษา พร้อมทั้งสามารถปรับตัวและนำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้ท่ามกลางการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 จึงมีความจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้ดีขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจัยต่างประเทศ

แมคคีนี และคณะ (McKeachie et al. 2008 : 112) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการสอนแบบบรรยาย และแบบ Active Learning พบว่า การเรียนรู้แบบ Active Learning ได้ผลการเรียนรู้ไม่ต่างจากการสอนแบบบรรยาย และดีกว่าการสอนแบบบรรยายในด้านการพัฒนาทักษะการคิด การเขียน การทำงานกลุ่มการนำเสนอที่สำคัญผู้เรียนชอบเรียนแบบ Active Learning มากกว่าแบบบรรยาย

สาลันดาแนนท์ (Salandanan. 1976 : 799A) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบการคิดกับ ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนเกรด 7 จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า การคิดแบบวิเคราะห์กับความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ มีค่าสัมประสิทธิ์สูงในกลุ่มนักเรียนปกติ แต่ในกลุ่มนักเรียนปัญญาเลิศคิดแบบสรุปอ้างอิง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์สูงกว่าการคิดแบบวิเคราะห์ และการคิดแบบสัมพันธ์และจากการพยากรณ์ยังพบว่า การคิดแบบวิเคราะห์ สามารถทำนายความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ได้ถึง

58% ผลการทบทวนสรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ของการเรียน โดยการสอนแบบมีส่วนร่วม (Active learning) และกิจกรรมที่หลากหลายที่สามารถช่วยกระตุ้นนิสัยให้มีความคิด ลงมือปฏิบัติ ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ของการเรียนในรูปแบบต่างๆ จะมีผลทำให้ผลการทดสอบและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

วิจัยในประเทศ

วรวรรณ เพชรอุไร (2555 : 163) ได้ศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้แบบแอคทีฟใน รายวิชา อย341 การแปรรูปยาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาวิชาการ แปรรูปยาง 2) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้แบบ Active Learning และ 3) หาผลสัมฤทธิ์จากการเรียนรู้แบบ Active Learning กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในรายวิชา อย 341 การแปรรูปยางจำนวน 42 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน แผนกิจกรรม การเรียนรู้ และแบบประเมินความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า การจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบ Active learning ในรายวิชา อย 341 การแปรรูปยาง ในภาคการศึกษาที่ 1/2555 พบว่าไม่สามารถ ทำให้นักศึกษาทุกคนมีผลการเรียนไม่ต่ำกว่าเกรดซี(C) ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ามีนักศึกษาที่ไม่ผ่านการประเมินในครั้งนี้อัดลงจากเดิมที่มีผู้ไม่ผ่านการประเมินร้อยละ 28.57 ในภาคการศึกษาที่ 1/2554 ลดลงเหลือร้อยละ 7.1 ในภาคการศึกษาที่ 1/ 2555 นอกจากนั้นพบว่า นักศึกษาที่เคยสอบไม่ผ่านการประเมินในภาคการศึกษาที่ 1/ 2554 มีผลการเรียนที่ขึ้น และ ความพึงพอใจของนักศึกษาพบว่าเรียนแบบ Active learning โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลายใน การเรียนการสอน นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้น และ มีความสนใจที่อยากจะร่วมกิจกรรมมากกว่าการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว

รลิตา รักสกุล และคณะ (2558 : 162) ได้ศึกษาเรื่อง สัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียน การสอนแบบบูรณาการ โดยใช้ Active Learning ของนักศึกษาในรายวิชาการบริหารจัดการยุคใหม่ และภาวะผู้นำมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา สัมฤทธิ์ผล และ 2) ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อสัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียนการสอน แบบบูรณาการ โดยใช้Active Learning ของนักศึกษาในรายวิชาการบริหารจัดการยุคใหม่และ ภาวะผู้นำมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา GEN 351 การบริหารจัดการยุคใหม่และภาวะผู้นำ ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 407 คน เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ 2) แบบทดสอบ หาสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า

ผลการเปรียบเทียบคะแนนจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ Active Learning หลังการจัดการเรียนการสอนมีคะแนนจากการทดสอบสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 2) ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ Active Learning อยู่ในระดับมาก

เดชณัย จัวยุม และคณะ (2558 : 55) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ทักษะการคิดของนักศึกษาในรายวิชาทักษะการคิด รหัสวิชา 11-024-112 ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) โดยใช้นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ ในรายวิชาทักษะการคิด (Thinking Skills) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมทางการเรียน 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาในรายวิชาทักษะการคิด (Thinking Skills) กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ ในรายวิชาทักษะการคิด (Thinking Skills) รหัสวิชา 11-024-112 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 83 คน เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการทดลอง คือ 1) แผนการสอนแบบมีส่วนร่วม (Active Learning) 2) แบบบันทึกพฤติกรรมทางการเรียน 3) แบบทดสอบทักษะการคิด (Thinking Skills) และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมทางการเรียนของนักศึกษาหลังการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมดีขึ้นทั้งในด้านการทำงานเป็นกลุ่ม การแสดงความคิดเห็น และการแสดงออกเพื่อสะท้อนความคิดเห็นร่วมกัน 2) คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักศึกษา สูงกว่าก่อนเรียน 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) โดยรวมอยู่ระดับมาก ($X=4.17$, $S.D.=0.476$)

ฟาติสะห์ อุตส่าห์ราชการ (2558 : 178) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการเรียนการสอนแบบ Active Learning เพื่อพัฒนาแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์ เรื่อง คลื่นไหวสะเทือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างชุดการสอนเรื่องคลื่นไหวสะเทือน โดยรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในหัวข้อ โครงสร้างโลก ของรายวิชาโลก ดาราศาสตร์ และอวกาศ และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มนักเรียนที่ใช้ชุดการสอนเรื่อง คลื่นไหวสะเทือน โดยรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกกับการสอนแบบปกติ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 จำนวน 15 คน จากทั้งหมด 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ชุดการสอน เรื่องคลื่นไหวสะเทือนโดยรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก แบบทดสอบเรื่องโครงสร้างโลก ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพชุดการสอนเรื่อง คลื่นไหวสะเทือน โดยรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก ชุดที่ 1 เรื่อง คลื่นกลและชนิดของคลื่น มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 75/76 ชุดที่ 2 เรื่องคลื่นกับโครงสร้างของโลก มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 76/77 ซึ่งสูงกว่าร้อยละ 75/75 ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และจากการวิเคราะห์คะแนนจากแบบทดสอบ

พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยชุดการสอนเรื่องคลื่นไหวสะเทือน โดยรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จรรยาธิษั กุลพ่วง และคณะ (2559 : 271) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา และเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรุกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา หลังการจัดการเรียนรู้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรูกกับเกณฑ์ร้อยละ 70 2) เปรียบเทียบเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรูกหลังเรียนกับเกณฑ์ระดับมาก เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรุก เรื่องยีนและโครโมโซม 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา และ 3) แบบวัดเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรุก ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยาเรื่องยีนและโครโมโซม หลังการจัดการเรียนรู้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรุก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) เจตคติต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรุก หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จุฑาทิพย์ อธิชินพัฒน์, เสนอ ภิรมย์จิตรผ่อง, ณัฐกิตติ์ สวัสดิ์โรสงค์ (2559) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ชั้นที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานใช้วิธีการสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การศึกษาคืออาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 730 คน การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ กลุ่มตัวอย่างที่ได้จำนวน 248 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน พบว่า ภาพรวมทั้งหมด มีระดับปฏิบัติในระดับสูงที่สุด ($X = 3.56$, $S.D. = 0.50$) และมีระดับความสำเร็จอยู่ในระดับสูง ($X = 3.49$, $S.D. = 0.65$) เมื่อพิจารณาด้านทักษะ พบว่าภาพรวมการใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะบัณฑิตที่พึงประสงค์ (ทักษะตัวที่ 5 คือทักษะการวิเคราะห์

เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ) ระดับปฏิบัติในระดับสูงที่สุด ($X = 3.84$, $S.D. = 0.74$) และมีระดับความสำเร็จอยู่ในระดับสูง ($X = 3.14$, $S.D. = 0.67$) 2. รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การกำหนดปัญหา การออกแบบการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผล และการนำผลที่ได้ไปใช้ ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน โดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมาก ($X = 3.50$, $S.D. = 0.52$)

ศุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี และคณะ (2560). ได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับคณาจารย์วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับคณาจารย์วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมี 4 องค์ประกอบ คือ หลักสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และผลการเรียนรู้ของนักศึกษาที่ได้จากการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ 2) ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ พบว่า มี 7 ขั้นตอนคือ 1) วิเคราะห์เนื้อหารายวิชา กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้รายคาบ 2) แจกวัตถุประสงค์และข้อตกลงให้ทราบก่อนเรียน 3) กระตุ้นให้นึกถึงความรู้เดิม 4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ออกเป็น 2 ช่วง คือช่วงแรกจัดกิจกรรมในลักษณะการฟัง อ่าน ดู และช่วงที่สองจัดกิจกรรมให้ทำงานกลุ่ม อภิปราย ลงมือปฏิบัติจริง นำเสนอหน้าชั้น และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง 5) ให้ข้อมูลย้อนกลับ 6) สรุปเนื้อหาท้ายคาบ และ 7) ประเมินผลการเรียนรู้

ฝนทิพย์ พรหมสอน (2560 : 1092-1095) ได้ศึกษา การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีและการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) พบว่า 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น วิชาเคมี เรื่อง พันธะโคเวเลนต์มีประสิทธิภาพ ($E1/E2$) เท่ากับ $77.99/75.69$ สูงกว่าเกณฑ์ $70/70$ 2) นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้นอยู่ในระดับมาก